

Projekt
Załącznik do Uchwały Nr.....
Rady Miejskiej w Kolbuszowej z dnia
..... r.

PROGRAM USUWANIA AZBESTU I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY KOLBUSZOWA NA LATA 2025 – 2032

Spis treści

1. WSTĘP	4
1.1. Wprowadzenie.....	4
1.2. Ogólna charakterystyka Gminy Kolbuszowa.....	6
1.3. Cel i zadania „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Kolbuszowa na lata 2025 – 2032”.....	9
1.4. Koncepcja zarządzania „Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Kolbuszowa na lata 2025 – 2032”	10
2. CHARAKTERYSTYKA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST	11
2.1. Występowanie i zastosowanie azbestu.....	11
2.2. Wpływ azbestu na organizm ludzki	13
2.3. Informowanie o ryzyku związanym z narażeniem na azbest występujący w środowisku	14
2.4. Ograniczenie negatywnych skutków oddziaływania azbestu	14
3. STAN PRAWNY W ZAKRESIE UŻYTKOWANIA I USUWANIA WYROBÓW I ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST	15
3.1. Regulacje ustawowe	15
3.2. Akty wykonawcze	16
3.3. Zasady postępowania z wyrobami zawierającymi azbest w aspekcie obowiązującego prawa	18
3.3.1. Obowiązki właścicieli i zarządzających obiektami, instalacjami i urządzeniami zawierającymi azbest.....	20
3.3.2. Obowiązki wykonawcy prac, polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest	24
3.3.3. Zasady postępowania przy transporcie odpadów zawierających azbest.....	30
3.3.4. Zasady składowania odpadów zawierających azbest.....	33
3.5. Analiza oddziaływania Programu na środowisko	35
4. ZADANIA SAMORZĄDÓW GMINNYCH W ZAKRESIE USUWANIA AZBESTU	35
5. GOSPODAROWANIE WYROBAMI I ODPADAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST NA TERENIE GMINY KOLBUSZOWA	36
5.1. Metodyka inwentaryzacji	36
5.2. Wyroby zawierające azbest na terenie Gminy Kolbuszowa	36
5.3. Kierunki i możliwości utylizacji odpadów zawierających azbest na terenie Gminy Kolbuszowa.....	42
5.4. Strategia w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwiania odpadów azbestowych.....	44
5.5. Harmonogram realizacji „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Kolbuszowa na lata 2025 – 2032”	44
5.6. Koszty usuwania wyrobów zawierających azbest na obszarze Gminy Kolbuszowa.....	46
5.7. Możliwości pozyskania środków finansowych na działania związane z usuwaniem azbestu na terenie Gminy Kolbuszowa oraz składowaniem odpadów zawierających azbest.....	48

6. PODSUMOWANIE	49
SPIS ZAŁĄCZNIKÓW.....	51
BIBLIOGRAFIA.....	51
SPIS RYSUNKÓW	51
SPIS TABEL	52
ZAŁĄCZNIKI	53

1. WSTĘP

1.1. Wprowadzenie

Azbest stanowi duże zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi. W związku z tym powstało wiele regulacji prawnych zakazujących stosowania i produkcji wyrobów zawierających azbest oraz nakazujących usunięcie wyrobów już istniejących.

Opracowanie „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Kolbuszowa na lata 2025 – 2032”, zwanego dalej „Programem”, związane jest z realizacją zapisów zawartych w „*Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032*”. Główne cele powstania niniejszego programu to:

- wypełnienie obowiązku ustawowego, dotyczącego posiadania i wdrażania Programu,
- zebranie informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania na terenie Gminy Kolbuszowa wyrobów zawierających azbest,
- dążenie (w konkretnej perspektywie czasowej) do wyeliminowania wyrobów zawierających azbest znajdujących się na terenie Gminy Kolbuszowa,
- wprowadzenie danych do Bazy Azbestowej – przekazanie danych o wyrobach zawierających azbest do Marszałka Województwa,
- określenie kolejnych kroków w postępowaniu z wyrobami azbestowymi znajdującymi się na terenie Gminy Kolbuszowa,
- oszacowanie wysokości środków potrzebnych na utylizację wyrobów azbestowych w przyszłości,
- opracowanie Programu stanowi pierwszy krok do uzyskania dofinansowania działań związanych z odbiorem, transportem i utylizacją wyrobów azbestowych.

Realizacja Programu niewątpliwie wpłynie dodatnio na poprawę stanu środowiska poprzez podwyższenie jakości powietrza atmosferycznego, a tym samym zwiększy komfort życia, pracy i wypoczynku mieszkańców Gminy Kolbuszowa.

Szczegółowa inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Kolbuszowa została przeprowadzona w 2014 roku na drodze wykonania spisu z natury. Polegała ona na szczegółowym przeglądzie budynków znajdujących się w poszczególnych miejscowościach na terenie gminy Kolbuszowa, z uwzględnieniem podziału na budynki mieszkalne, gospodarcze, przemysłowe, użyteczności publicznej oraz inne. Inwentaryzacja uwzględniła również wyroby zawierające azbest, które zostały zmagazynowane na terenie nieruchomości.

Wyniki inwentaryzacji zostały zebrane w bazie danych o wyrobach i odpadach zawierających azbest (www.bazaazbestowa.gov.pl), przygotowanej i prowadzonej na zlecenie Ministerstwa Gospodarki.

Azbest jest handlową nazwą, odnoszącą się do włóknistych materiałów nieorganicznych - minerałów o unikalnych właściwościach chemicznych i fizycznych. Znany jest od kilku tysięcy lat. Szerokie jego rozpowszechnienie nastąpiło w XX wieku. Z uwagi na swoje niewątpliwe zalety (unikalne właściwości), takie jak miękkość, giętkość, ognioodporność, odporność na działanie mrozu i kwasów, a także elastyczność, dobre właściwości mechaniczne i małe przewodnictwo ciepłe, znalazł szerokie zastosowanie w gospodarce.

Stosowany był w produkcji różnego rodzaju wyrobów przemysłowych, w tym przede wszystkim (około 85%) do produkcji wyrobów budowlanych, szczególnie płyt dachowych

i elewacyjnych, a także, w mniejszych ilościach, do produkcji rur, rozmaitych kształtek do kanałów wentylacyjnych, instalacyjnych i innych. Produkcja płyt azbestowo – cementowych w Polsce rozpoczęła się w 1907 roku. Została zakazana Ustawą z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest.

Szerokie rozpowszechnienie materiałów zawierających azbest, należących do substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla zdrowia ludzi, powoduje, że wyroby te powinny podlegać sukcesywnej eliminacji. Odpady zawierające azbest należą do odpadów niebezpiecznych, a gospodarka nimi wymaga prawidłowego podejścia oraz szczególnej kontroli. Włókna azbestu są groźne dla zdrowia, wystarczająco drobne by przeniknąć głęboko do płuc. Włókna powstają na skutek działania mechanicznego (np. gdy płyty azbestowe są łamane lub poddane jakiegokolwiek obróbce mechanicznej lub ścieraniu). Istotnym problemem, bardzo ważnym ze względu na zdrowie ludzi i stan środowiska, jest więc kwestia sukcesywnego usuwania zużytych wyrobów zawierających azbest.

Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 15 marca 2010 roku przyjęła „*Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032*”.

Realizacja zadań przewidzianych w tym „*Programie...*” wymaga zaangażowania administracji publicznej i różnych instytucji działających na trzech poziomach:

- centralnym: Rada Ministrów, minister właściwy do spraw gospodarki, Główny Koordynator „*Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032*”,
- wojewódzkim: Wojewoda, samorząd województwa,
- lokalnym: samorząd powiatowy, samorząd gminny.

Ponadto „*Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032*” przewiduje:

- przeprowadzenie pełnej i rzetelnej inwentaryzacji oraz ustalenie rozmieszczenia terytorialnego azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- utworzenie i uruchomienie elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej do monitoringu usuwania wyrobów zawierających azbest,
- podjęcie prac legislacyjnych umożliwiających egzekwowanie obowiązków nałożonych na podmioty fizyczne i prawne oraz zasilanie danymi elektronicznego systemu monitorowania realizacji Programu,
- zwiększenie zaangażowania administracji samorządowej, szczególnie gmin.

W celu realizacji zadań przewidzianych w „*Programie...*” niezbędne jest zaangażowanie administracji publicznej wszystkich stopni oraz różnych instytucji na szczeblu krajowym, wojewódzkim i lokalnym. „*Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032*” zakłada na poziomie lokalnym realizację zadań „*Programu...*” przy zaangażowaniu zarówno samorządów powiatowych jak i gminnych.

Do kompetencji samorządów należy:

- nadzorowanie realizacji „*Programu...*” i wykorzystania przyznaných środków finansowych,
- prowadzenie lokalnej polityki społecznej w zakresie opłat za składowanie odpadów zawierających azbest, np. w stosunku do uboższych właścicieli obiektów,
- częściowe lub całkowite zwalnianie z opłat,
- inicjowanie i organizowanie innych form pomocy dla mieszkańców przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

1.2. Ogólna charakterystyka Gminy Kolbuszowa

Gmina Kolbuszowa położona jest w południowo - wschodniej Polsce, w województwie podkarpackim, w jego północno - zachodniej części, w powiecie kolbuszowskim. Miasto Kolbuszowa jest siedzibą powiatu Kolbuszowskiego, w skład którego wchodzi gminy: Niwiska, Cmolas, Majdan Królewski, Dzikowiec i Raniżów.

Gmina stanowi dobry punkt komunikacyjny. Położona jest w niewielkiej odległości od Rzeszowa – 30 km i Mielca – 27 km, Tarnobrzega – 45 km, Krakowa – 150 km, Warszawy – 285 km, od granicznych miejscowości (Medyka, Barwinek) – 125 km. Gmina położona jest na przecięciu szlaków komunikacyjnych Rzeszów - Radom oraz Leżajsk - Mielec.

Rys. 1. Położenie Gminy Kolbuszowa na mapie Polski oraz województwa podkarpackiego.

Gmina sąsiaduje z 7 innymi gminami: od południowego wschodu graniczy z gminą Głogów Małopolski i Świlcza, od południa z gminą Sędziszów Małopolski, od zachodu z gminą Niwiska, a od północy z gminami Cmolas, Dzikowiec i Raniżów.

Rys. 2. Mapa Gminy Kolbuszowa.

Gmina Kolbuszowa jest gminą miejsko - wiejską, na którą składają się miasto Kolbuszowa (siedziba gminy) oraz 14 sołectw: Bukowiec, Domatków, Huta Przedborska, Kłapówka, Kolbuszowa Dolna, Kolbuszowa Górna, Kupno, Nowa Wieś, Poręby Kupieńskie, Przedbórz, Świerczów, Werynia, Widełka i Zarębki.

Rys. 3. Podział administracyjny Gminy Kolbuszowa.

Gminę o obszarze 170,42 km² wraz z jej sołectwami i przysiółkami zamieszkuje obecnie blisko 24 tysiące osób. Stanowi ona ponad 22% powierzchni całego powiatu kolbuszowskiego.

Tabela 1. Struktura administracyjna Gminy Kolbuszowa.

Lp.	Jednostka	Powierzchnia [ha]	Liczba ludności
1.	Miasto		
	Kolbuszowa	749	8284
Sołectwo			
2.	Bukowiec	297	401
3.	Domatków	944	1051
4.	Huta Przedborska	497	267
5.	Kłapówka	410	197
6.	Kolbuszowa Dolna	927	2248
7.	Kolbuszowa Górna	1843	27773
8.	Kupno	1254	1500
9.	Nowa Wieś	1050	810
10.	Poręby Kupieńskie	1512	279
11.	Przedbórz	1451	821
12.	Świerczów	730	610
13.	Werynia	1949	1521
14.	Widełka	2725	2314
15.	Zarębki	704	893
Razem		17 042	23 969*

* stan na dzień 31.12.2024 r.

Kolbuszowa jest niezwykle atrakcyjna turystycznie z uwagi na swoje położenie geograficzne. Pod względem fizyczno - geograficznym Gmina Kolbuszowa położona jest w nieckowatej dolinie centralnej części wysoczyzny zwanej Płaskowyżem Kolbuszowskim, w Kotlinie Sandomierskiej. Jest to teren płaski, lekko pofałdowany z niewielkimi wzniesieniami. Większość terenu Gminy znajduje się na wysokości około 200 m n.p.m. Najwyższym wzniesieniem jest Góra Weryńska (259 m n.p.m.).

Płaskowyż zbudowany jest z utworów mioceńskich przykrytych osadami epoki lodowcowej. Dolinę wypełniają kompleksy płaszczyzn i wydm, między, którymi zalegają moczary, torfowiska oraz łąki. Pomimo równinnego charakteru, doliny licznych rzek i potoków tworzą malowniczy krajobraz powiatu kolbuszowskiego.

Pod względem hydrograficznym Gmina leży w dorzeczu Łęgu, prawego dopływu Wisły. Miasto Kolbuszowa leży nad rzeką Nil, która łączy się z rzeką Świerczówką i razem z nią tworzy rzekę Przyrwę.

Okolica Kolbuszowej posiada dość duże skupiska leśne, rosnące na starych siedliskach Puszczy Sandomierskiej. Są to lasy przeważnie sosnowe, pochodzące z XIX i XX- wiecznych nasadzeń. Lasy stanowią ok. 22% powierzchni gminy. Większa część terenów leśnych znajduje się w granicach obszaru chronionego krajobrazu: Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowskiego, posiadającego powierzchnię 50 tys. hektarów. Ponadto na terenach leśnych Gminy znajduje się jeden z najcenniejszych obszarów przyrody w stanie naturalnym, czyli rezerwat „Zabłocie”. Na jego rozległych terenach (539,81) ha) występują stanowiska lęgowe rzadkiej ornitofauny i kompleks stawów rybnych. Objęte ochroną „Zabłocie” znajduje się na obszarze miejscowości Poręby Kupieńskie. Spotkamy tutaj: bociana czarnego, błotniaka stawowego, orlika krzykliwego, trzmielojada, kureczkę nakrapianą, perkoza rdzawo szyjnego oraz wiele gatunków kaczek. Rezerwat w Porębach Kupieńskich to tereny bogate w roślinność wodną np. grzebienia białego, pióropusznika białego, mieczyka dachówkowatego. Świat zwierząt reprezentują: dziki, jelenie, zające, borsuki, wydry, lisy.

Rozległe tereny leśne są skarbnicą wielu pomników przyrody. Na terenie Gminy znajdują się ścieżki edukacyjno - przyrodnicze: „Świerczówka” położona w północno-wschodniej części wsi Świerczów oraz „Białkówka” na obszarach leśnych w Nowej Wsi. Lasy Nadleśnictwa Kolbuszowa zostały objęte ochroną w ramach Obszaru Chronionego Krajobrazu Sokołowsko-Wilczowolskiego, wyróżniające się wysokimi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi. Znajdują się tutaj obszary leśne, zbiorniki wodne, wydmy śródlądowe, wzgórza morenowe, mokradła, oczka wodne i torfowiska. Tereny te są bogate w faunę (bocian czarny, trzmielojad, kobuz, błotniak stawowy) i florę (rosiczka okrągłolistna, długosz królewski, wawrzynem główkowaty, grązel żółty). Na terenie Nadleśnictwa Kolbuszowa uznano ponad 50 okazałych drzew za pomniki przyrody, 21 miejsc objęto ochroną jako użytki ekologiczne.

Na terenie Gminy Kolbuszowa zlokalizowany jest Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 – PLB180005 Puszcza Sandomierska, który jest miejscem występowania 43 gatunków ptaków z załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Obszar stanowi miejsce gniazdowania m.in.: kraski, podgorzałki, czapli białej, bociana czarnego, dudka, skowronka borowego, dzięciołów (średniego, czarnego, białoszyjnego, zielonosiwego i zielonego). Na terenie Gminy Kolbuszowa Obszar Natura 2000 zajmuje powierzchnię 8052,5 ha.

Obszary prawnie chronione zajmują około 26% powierzchni Gminy Kolbuszowa.

1.3. Cel i zadania „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Kolbuszowa na lata 2025 – 2032”

Głównym celem „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Kolbuszowa na lata 2025 – 2032” jest wyeliminowanie szkodliwego wpływu i negatywnych dla zdrowia skutków spowodowanych azbestem u mieszkańców Gminy Kolbuszowa oraz likwidacja negatywnego oddziaływania azbestu na środowisko naturalne.

Cel ten jest ściśle związany z celami zdefiniowanymi w krajowym *"Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032"*. Osiągnięcie tego celu będzie możliwe poprzez usunięcie do 2032 roku z terenu gminy stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest.

Ogólnym zadaniem Programu jest określenie warunków skutecznego usuwania wyrobów zawierających azbest.

W związku z powyższym w Programie ujęto zagadnienia:

- edukacji poprzez informowanie społeczeństwa Gminy Kolbuszowa o szkodliwości azbestu, obowiązków dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz o sposobach bezpiecznego ich usuwania oraz unieszkodliwiania,
- współpracy z lokalnymi mediami oraz organizacjami społecznymi,
- utworzenia centrum danych o lokalizacji istniejących wyrobów zawierających azbest,
- podejmowania w miarę potrzeby odpowiednich działań administracyjnych w stosunku do właścicieli lub zarządców obiektów szczególnie zagrożonych,
- współpracy z wojewodą, samorządem województwa w zakresie zadań wynikających z „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032”,
- pozyskania środków na bezpieczną likwidację wyrobów zawierających azbest,
- współpracy z przedsiębiorstwami zajmującymi się usuwaniem wyrobów zawierających azbest.

Niniejszy Program ma charakter lokalny i zakłada realizację następujących zadań:

1. Inwentaryzację i utworzenie bazy danych o lokalizacji i ilości istniejących na terenie Gminy Kolbuszowa wyrobów zawierających azbest;
2. Edukację mieszkańców w zakresie szkodliwości azbestu, obowiązków dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów bezpiecznego ich usuwania oraz unieszkodliwiania;
3. Wyznaczenie części środków finansowych z budżetu Gminy na realizację Programu;
4. Podjęcie działań w kierunku pozyskania funduszy ze źródeł zewnętrznych na realizację Programu;
5. Odbiór i unieszkodliwienie odpadów azbestowych z nieruchomości osób fizycznych i wspólnot mieszkaniowych;
6. Monitoring realizacji Programu i okresowe raportowanie jego realizacji władzom samorządowym;
7. Okresową weryfikację i aktualizacja zapisów Programu;
8. Udzielanie pomocy finansowej osobom fizycznym i jednostkom organizacyjnym Gminy w usuwaniu odpadów zawierających azbest.

W przypadku pozyskania środków finansowych, Gmina Kolbuszowa sfinansuje głównie koszty odbioru (załadunku na terenie nieruchomości) odpadów zawierających azbest oraz ich transportu i utylizacji (składowania/unieszkodliwiania).

Ilość usuniętych wyrobów zawierających azbest w danym roku uzależniona będzie od ilości środków finansowych pochodzących z funduszy własnych i zewnętrznych.

Rada Miejska w Kolbuszowej może uchylać corocznie w budżecie Gminy stosowne środki na realizację Programu.

Gmina Kolbuszowa będzie podejmowała starania w celu pozyskiwania funduszy ze źródeł zewnętrznych, a w szczególności z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie oraz z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

1.4. Koncepcja zarządzania „Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Kolbuszowa na lata 2025 – 2032”

Zarządzanie, organizację i wdrażanie Programu powierza się organom Gminy Kolbuszowa w ramach swoich kompetencji i określonych zadań – Radzie Miejskiej w Kolbuszowej oraz Burmistrzowi Kolbuszowej.

Jednostką koordynującą działania w zakresie organizacji i realizacji Programu będzie Kierownik Referatu Ochrony Środowiska i Gospodarki Odpadami Urzędu Miejskiego w Kolbuszowej.

2. CHARAKTERYSTYKA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

2.1. Występowanie i zastosowanie azbestu

Azbest jest handlową nazwą, odnoszącą się do włóknistych materiałów nieorganicznych – minerałów o unikalnych właściwościach chemicznych i fizycznych. Azbesty, niezależnie od różnic w właściwościach chemicznych oraz tych wynikających z budowy krystalicznej, są minerałami naturalnie występującymi w przyrodzie. Pod względem chemicznym są to uwodnione krzemiany i glinokrzemiany, głównie magnezu i żelaza. Ich występowanie na kuli ziemskiej jest dość powszechne, ale w tylko w nielicznych miejscach azbest był eksploatowany na skalę przemysłową.

Azbesty są minerałami metamorficznymi, które można sklasyfikować na dwie grupy: serpentyny i amfibole. Do azbestów serpentynowych należy w zasadzie tylko jedna odmiana azbestu – azbest chryzotylowy (azbest biały), który był wydobywany i stosowany w największych ilościach. Do azbestów amfibolowych zalicza się azbest krokydolitowy (azbest niebieski), azbest amozytowy (azbest gruenerytowy – brązowy), azbest antofilitowy, azbest termolitowy oraz azbest aktynolitowy. W grupie azbestów amfibolowych przemysłowe zastosowanie miały dwie odmiany: krokydolit oraz amozyt. W niewielkich ilościach stosowany był także antofilit. Tremolit i aktynolit nie znalazły zastosowania w przemyśle.

Azbest serpentynowy - chryzotylowy (chryzotyl) jest to azbest biały, mający najszerze zastosowanie w przemyśle. Był on wydobywany w największych ilościach, stanowiąc ponad 90% wydobycia wszystkich rodzajów azbestu. Długość włókien waha się od 3 do 130 mm. Średnica pojedynczego włókna może wynosić około 0,5 mikrona.

Azbest chryzotylowy jest całkowicie odporny na działanie alkaliów, również silnie stężonych, natomiast pod wpływem nawet słabych kwasów ulega częściowemu rozpadowi.

Chryzotyl charakteryzuje się wysoką wytrzymałością mechaniczną, niskim współczynnikiem tarcia oraz odpornością na wysoką temperaturę. Niektóre rodzaje azbestów chryzotylowych są znakomitymi materiałami filtracyjnymi, posiadającymi w wysokim stopniu zdolność wchłaniania, wynikającą z dużej powierzchni wewnętrznej, tj. stosunku powierzchni włókien do ich wagi. Właściwość ta ułatwia wiązanie azbestu chryzotylowego z cementem, co zostało wykorzystane w produkcji bardzo wysokiej jakości wyrobów azbestowo-cementowych, np. płyty azbestowo-cementowe (eternit).

Azbesty amfibolowe są grupa azbestów cechujących się wysoką odpornością na działanie kwasów. Pojedyncze włókna azbestów amfibolowych są niemal dwa razy grubsze niż włókna azbestu chryzotylowego, co jest przyczyną mniejszej ich giętkości. Średnia długość włókien amfibolowych wynosi około 50 mm, jednak niektóre odmiany, jak np. amozyt, posiadają włókna o wiele dłuższe.

Azbest krokydolitowy (krokydolit, azbest niebieski) jest najważniejszym przedstawicielem grupy azbestów amfibolowych. Jest krzemianem sodowo – żelazowym, którego włókna elementarne są stosunkowo cienkie i krótkie (najczęściej spotykana długość włókien wynosi ok. 20 mm). Krokydolit posiada wysoką odporność na działanie kwasów i ługów, dzięki czemu znalazł zastosowanie jako materiał filtracyjny oraz do wyrobu uszczelnień kwasoodpornych. Jest najbardziej szkodliwym spośród innych odmian azbestu, ze względu na największe działanie kancerogenne – i mutagenne.

Azbest amozytowy (amozyt, azbest gruenerytowy – brązowy) jest krzemianem żelazowo – magnezowym, charakteryzującym się wysoką odpornością na kwasy, ługi i wodę morską. Pod względem odporności na temperaturę nie ustępuje chryzotyłowi. W wyrobach produkcji polskiej raczej niespotykany, stosowany w wyrobach Europy Zachodniej, często w formie tynków i natrysków ogniochronnych.

Azbest antofilitowy (antofilit) jest krzemianem magnezowym, zawierającym żelazo, o małej wytrzymałości mechanicznej i bardzo dużej odporności na wysoką temperaturę oraz chemikalia. Jest minerałem rzadko spotykanym, dlatego jest rzadko spotykany w przemyśle.

Azbest termolity (termolit) i aktynolity (aktynolit) to rodzaje azbestu, które nie znalazły zastosowania w przemyśle. Zwykle tworzą domieszki w złożach chryzotyłowych i talkowych, natomiast aktynolit dodatkowo w złożach amozytu.

Azbest ma wyjątkowe właściwości chemiczne i fizyczne. Są to:

- odporność na wysoka temperaturę,
- odporność na chemikalia, kwasy, zasady, wodę morską,
- odporność na ścieranie,
- duża sprężystość i wytrzymałość mechaniczna,
- stosunkowo duża elastyczność,
- jest izolatorem termicznym i elektrycznym,
- słabe przewodnictwo ciepłe.

Azbest był szeroko stosowany w kilku dziedzinach gospodarki, przede wszystkim w budownictwie, ale także w energetyce, transporcie i przemyśle chemicznym. Najważniejszymi zastosowaniami azbestu są:

- wyroby azbestowo-cementowe produkowane z azbestów chryzotyłowych i amfibolowych, takie jak: pokrycia dachowe, rury ciśnieniowe, płyty okładzinowe i elewacyjne zawierające od 10 do 35% azbestu;
- wyroby izolacyjne stosowane do izolacji kotłów parowych, wymienników ciepła, zbiorników, przewodów rurowych oraz ubrań i tkanin ognioodpornych. Zawierają one w zależności od przeznaczenia od 75 do 100% azbestu, głównie chryzotyłu;
- wyroby uszczelniające: tektury, płyty azbestowo-kauczukowe, szczeliwa plecione,
- wyroby cierne, takie jak: okładziny cierne i taśmy hamulcowe stosowane do różnego typu hamulców,
- wyroby tekstylne: sznury i maty,
- wyroby hydroizolacyjne: lepiki asfaltowe, kity uszczelniające, asfalty drogowe uszlachetnione, zaprawy gruntujące, papa dachowa, płytki podłogowe, zawierające od 20 do 40% azbestu.

Wśród wyrobów azbestowych można wydzielić dwie grupy produktów:

- **wyroby miękkie** (łamliwe, kruche) o gęstości mniejszej niż 1000 kg/m^3 – charakteryzują się dużym procentowym udziałem azbestu (ponad 60%) i małym udziałem spoiwa, przez co łatwo ulegają uszkodzeniom, powodując dużą emisję pyłu azbestowego, a tym samym bardziej szkodliwe dla zdrowia (np. wyroby tkane i przędzone, płaszcze azbestowo-gipsowe, płyty i tektury miękkie, płytki podłogowe PCW, elementy uszczelkowe sprzętu AGD),
- **wyroby twarde** (niekruche, sztywne) o gęstości większej niż 1000 kg/m^3 – wyroby powszechnie stosowane w budownictwie, o niskiej procentowej zawartości minerałów azbestowych (poniżej 20%) i wysokiej zawartości substancji wiążącej (np. cementu), dzięki czemu bardzo trwałe i emitujące małe ilości pyłu azbestowego (głównie w wyniku obróbki mechanicznej), a tym samym mniej groźne dla zdrowia (np. płyty płaskie i faliste azbestowo-cementowe, rury

azbestowo-cementowe, elementy konstrukcji wielokondygnacyjnych, przewody kominowe, zsypy).

Szacuje się (w skali kraju), że ok. 96% ogólnej ilości wyrobów zawierających azbest stanowią płyty azbestowo-cementowe (faliste i płaskie).

Produkcja płyt azbestowo-cementowych w Polsce rozpoczęła się w Krakowie, w roku 1907, następnie w Warszawie (ok. 1910 r.) i w Ogrodzieńcu k/Zawiercia (ok. 1920 r.). Jednak stosowanie azbestu na szeroką skalę na terenie Polski w budownictwie nastąpiło w latach 60-tych, po uruchomieniu następnych 4 dużych zakładów wyrobów azbestowo-cementowych. Głównym surowcem stosowanym do produkcji był azbest chryzotylowy, ale do połowy lat osiemdziesiątych do produkcji rur ciśnieniowych stosowany był także krokidolit oraz niewielkie ilości amozytu.

Produkcja płyt azbestowo-cementowych w Polsce została zakazana ustawą z dnia 19 czerwca 1997 r. *o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest* (j.t. Dz. U. 2004 Nr 3, poz. 20). Zgodnie z ustawą w Polsce do 28 września 1998 r. została całkowicie zakończona produkcja płyt azbestowo-cementowych (a wcześniej innych wyrobów zawierających azbest).

Od 28 marca 1999 r. obowiązuje zakaz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest. Wyjątek stanowią wyroby z zawartością azbestu, które nie posiadają jeszcze swoich zamienników ze względu na ekstremalne warunki pracy. Wykaz takich wyrobów zawarty jest w rozporządzeniach ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzania na polski obszar celny. Dotyczy to azbestu włóknistego sprowadzanego do produkcji diafragmy wykorzystywanej do elektrolizy przeponowej przy produkcji chloru i wyrobów azbestowo-kauczukowych.

2.2. Wpływ azbestu na organizm ludzki

Wyroby azbestowe będące w dobrym stanie technicznym oraz odpowiednio eksploatowane i zabezpieczone nie stanowią istotnego zagrożenia dla zdrowia ludzkiego.

Zagrożenie pojawia się wówczas, gdy zaistnieją warunki stwarzające możliwość uwalniania się włókien azbestowych do otoczenia. Do sytuacji takich dochodzi najczęściej podczas obróbki mechanicznej wyrobów zawierających azbest (łamanie, kruszenie, cięcie, szlifowanie), jak również w skutek naruszenia struktury wyrobu spowodowanej naturalnym starzeniem się materiału oraz pod wpływem oddziaływania czynników atmosferycznych.

Chorobotwórcze działanie azbestu występuje w wyniku wdychania włókien zawieszonych w powietrzu (oznacza to, że dopóki włókna nie są uwolnione do powietrza nie stanowią zagrożenia dla zdrowia). Azbest może być także obecny w wodzie, napojach i pokarmach, skąd dostaje się do organizmu człowieka. Jednak nie ma dowodów świadczących o tym, że azbest dostający się do organizmu drogą pokarmową jest szkodliwy dla zdrowia.

Naturalne źródła emisji włókien azbestowych w praktyce mają mniejsze znaczenie niż źródła związane z działalnością człowieka. Obecnie po zaprzestaniu produkcji wyrobów zawierających azbest tymi źródłami są:

- niewłaściwie składowane odpady azbestowe, w tym tzw. dzikie wysypiska, szczególnie w lasach i odkrytych wyrobiskach,
- użytkowanie wyrobów azbestowych co w konsekwencji prowadzi do zanieczyszczenia powietrza pyłem azbestowym w wyniku: korozji i mechanicznych uszkodzeń płyt azbestowo-cementowych, ścierania tarcz sprzęgłowych i hamulcowych,

- niewłaściwe usuwanie z dachów i elewacji wyrobów zawierających azbest,
- urządzenia grzewcze, wentylacyjne, klimatyzacyjne i izolacje zawierające azbest.

Są to źródła występujące wewnątrz pomieszczeń. Stosowanie wyrobów azbestowych, a w konsekwencji możliwość uwalniania włókien azbestu do środowiska, spowodowało wzrost zainteresowania zdrowotnymi skutkami środowiskowej ekspozycji na azbest.

Wielkość zagrożenia zdrowia zależna jest od rodzaju azbestu, wielkości włókien i ich stężenia w powietrzu oraz czasu narażenia. Największe zagrożenie stanowią włókna respirabilne, tzn. występujące w trwałej postaci w powietrzu i mogące przedostawać się z wdychanym powietrzem do pęcherzyków płucnych. Mają one średnicę mniejszą od 3 μm i są dłuższe niż 5 μm , przy czym najbardziej szkodliwe są włókna o długości ok. 20 μm . Narażenie zawodowe na pył azbestu może być przyczyną chorób układu oddechowego tj.: pylicy azbestowej (azbestozy), łagodnych zmian opłucnowych, raka płuc oraz międzybłoniaków opłucnej i otrzewnej (nowotworów o wysokiej złośliwości).

Z azbestem może być również związane występowanie innych nowotworów: krtani, żołądka i jelit, trzustki, jajników oraz chłoniaków. Jednak zwiększenie ryzyka w tych grupach nowotworów należy postrzegać jedynie jako prawdopodobne.

Analizując szkodliwość azbestu i jego wpływ na organizm ludzki należy pamiętać, iż azbest jest praktycznie niezniszczalny, zaś groźny dla zdrowia ludzi jest wtedy, gdy jego elementarne włókna znajdują się we wdychanym powietrzu. Azbest zabezpieczony w sposób uniemożliwiający uwolnienie się włókien do powietrza nie stanowi żadnego zagrożenia dla zdrowia.

2.3. Informowanie o ryzyku związanym z narażeniem na azbest występujący w środowisku

Głównym celem informowania o ryzyku jest dostarczenie informacji o zagrożeniu osobom i społecznościom narażonym na szkodliwe dla zdrowia czynniki środowiskowe (zgodnie z zasadami wynikającymi z odpowiednich przepisów prawnych). Uzyskane informacje stanowią podstawę do opracowywania różnych wariantów strategii zmniejszania ryzyka, które brane są pod uwagę przy podejmowaniu decyzji dotyczących ich wdrażania.

2.4. Ograniczenie negatywnych skutków oddziaływania azbestu

Specyficzne właściwości fizyko-chemiczne odmian azbestu takie jak wytrzymałość, ognioodporność, elastyczność, złe przewodnictwo cieplne i elektryczne, spora dźwiękochłonność, znaczna odporność na działania różnorodnych czynników chemicznych umożliwiły, z jednej strony jego powszechne zastosowanie w bardzo szerokim zakresie, a z drugiej strony, za sprawą tych samych właściwości odpady azbestowe w postaci zużytych wyrobów z różnym jego udziałem, są niezwykle trudne do unieszkodliwiania. Główne czynniki jakie wpływają na zmniejszenie trwałości wyrobów zawierających azbest jest oddziaływanie mechaniczne oraz brak konserwacji materiału. Podstawą bezpiecznego postępowania z materiałami zawierającymi azbest jest eliminacja lub co najmniej minimalizacja ryzyka emisji włókien azbestu do otoczenia w skutek działań mechanicznych i złej konserwacji materiału. Zatem dopuszczalna jest eksploatacja materiałów zawierających azbest w dobrym stanie technicznym, o nieuszkodzonej powierzchni, ewentualnie odpowiednio zabezpieczonej np. przez pomalowanie. W wypadku usuwania takich materiałów konieczne jest ich zwilżenie wodą, usuwanie, gdy jest to możliwe wyrobów w całości,

unikając ich łamania i przy zachowaniu pracy ręcznej, oraz przy zabezpieczeniu – odizolowaniu pola prac od otoczenia. Odpowiednie oddzielenie pola prac od otoczenia ma zapobiegać ewentualnemu skażeniu azbestem. Na stanowisku pracy należy monitorować stężenia włókien azbestu w powietrzu, a po zakończeniu prac sprawdzić na okoliczność ewentualnego wystąpienia azbestu (czystość) miejsce prac i najbliższe otoczenie. Należy mieć świadomość, że pojęcie stężeń dopuszczalnych w przypadku azbestu (tak jak innych substancji rakotwórczych) jest umowna i stanowi kompromis między wymaganiami medycyny a możliwościami techniki. Tendencją działań UE jest ograniczenie NDS (najwyższe dopuszczalne stężenia) do możliwego minimum.

Skala problemu związanego z usuwaniem i unieszkodliwianiem odpadów zawierających azbest jest ogromna ze względu na dużą ich ilość. Dlatego dąży się obecnie do opracowania nowych sposobów unieszkodliwiania azbestu. Taką metodę o nazwie MTT opracowała firma ATON-HT. Ta innowacyjna metoda polega na zastosowaniu termicznej destrukcji niebezpiecznych włókien azbestowych poprzez nagrzewanie ich energią mikrofalową. Podczas tego procesu odpad zawierający azbest po wstępnym skruszeniu ulega nagrzaniu do temperatury 900–1100°C, a następnie struktura krystaliczna włókien ulega przemianie w formę bezpostaciową. Zalety tej metody to:

- bezpieczeństwo technologii dla otoczenia,
- proces bezodpadowy,
- linia technologiczna przewoźna na dwóch kontenerach, do montażu na miejscu,
- konkurencyjny koszt w stosunku do metody składowania,
- proces unieszkodliwiania w pełni zgodny z regulacjami wprowadzonymi na terenie Unii Europejskiej.

3. STAN PRAWNY W ZAKRESIE UŻYTKOWANIA I USUWANIA WYROBÓW I ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Regulacje prawne dotyczące azbestu i wyrobów zawierających azbest zostały oparte na przepisach obowiązujących w Unii Europejskiej. W niniejszym opracowaniu omówiono podstawowe akty prawne, regulujące zasady postępowania z azbestem oraz z wyrobami zawierającymi azbest na terytorium Polski.

3.1. Regulacje ustawowe

1. Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz.1680 z późn. zm.) – ustawa zakazuje wprowadzania na obszar kraju azbestu, wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest. Nowelizacja wprowadzona ustawą z dnia 22 grudnia 2004 r. „o zmianie ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest” (Dz. U. z 2005 r. Nr 10, poz. 72) stanowi, że od dnia 1 stycznia 2005 r. w Polsce - podobnie jak w całej Unii Europejskiej – obowiązuje zakaz stosowania i obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest.

2. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 54 z późn. zm.) – ustawa będąca podstawowym aktem prawnym w prawodawstwie polskim, regulującym zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju, a szczególności ustaliła m.in. obowiązek składania przez wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, a także osoby prawne stosownych

informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (w tym również azbestu).

3. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 745 z późn. zm.) – określa zasady przewozu kolejną towarów niebezpiecznych, obowiązki uczestników tego przewozu, zasady dokonywania oceny zgodności ciśnieniowych urządzeń transportowych, uprawnienia doradcy do spraw bezpieczeństwa przewozu oraz organy i jednostki właściwe do sprawowania nadzoru i kontroli w tych sprawach.

4. Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1587 z późn. zm.) – ustawa ta między innymi wskazuje definicję wytwórcy i posiadacza odpadów. Kwalifikacja ta oznacza, iż wykonawca winien dopełnić obowiązków wytwórcy odpadów, prowadzenie zbierania odpadów i prowadzenie przetwarzania odpadów wymaga uzyskania zezwolenia.

5. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 277 z późn. zm.) – określa zasady w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy.

6. Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 573 z późn. zm.).

7. Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1816 z późn. zm.).

8. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1290 z późn. zm.)

3.2. Akty wykonawcze

1. Rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 2 stycznia 2020 r. – w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. z 2020 r. poz. 10) zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych w wymienionych poniżej grupach i podgrupach z odpowiednim przypisanym kodem klasyfikacyjnym:

- 06 07 01* – Odpady azbestowe z elektrolizy,
- 06 13 04* – Odpady z przetwarzania azbestu,
- 10 11 81* – Odpady zawierające azbest,
- 10 13 09* – Odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo- azbestowych,
- 15 01 11* – Opakowania z metali zawierające niebezpieczne porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi,
- 16 01 11* – Okładziny hamulcowe zawierające azbest,
- 16 02 12* – Zużyte urządzenia zawierające wolny azbest,
- 17 06 01* – Materiały izolacyjne zawierające azbest,
- 17 06 05* – Materiały budowlane zawierające azbest.

2. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1450) określa termin oraz formę składania informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska.

3. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 16 stycznia 2015 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny (Dz. U. z 2015 r. poz.110).

W sposób nieselektywny mogą być składowane odpady o następujących kodach:

- 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest;
- 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest;

Odpady te mogą być składowane wspólnie, na tym samym składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Nie można natomiast mieszać tych odpadów i składować z innymi odpadami niebezpiecznymi.

4. Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 czerwca 2018 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 1286 z późn. zm.) określa najwyższe dopuszczalne stężenia w środowisku pracy pyłów zawierających azbest.

5. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2010 r. Nr 16, poz. 87) – określa limity stężenia azbestu w powietrzu. Wartości odniesienia dla azbestu wynoszą odpowiednio:

– dla 1 godziny – 2350 włókien/m³, dla roku kalendarzowego – 250 włókien/ m³.

6. Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1587 z późn. zm.) – określa wzór dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów.

7. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 grudnia 2011 r. w sprawie podziemnych składowisk odpadów (Dz. U. z 2011 r. Nr 298, poz. 1771).

8. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. z 2013 r. poz. 24).

9. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez marszałka województwa rejestru wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2013 r. poz. 25).

10. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz. U. z 2003 r. Nr 120, poz. 1126) – określa zakres rodzajów robót budowlanych, stwarzających zagrożenie bezpieczeństwa lub zdrowia ludzi.

11. Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdu ADR (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 2083).

12. Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 29 maja 2012 r. w sprawie prowadzenia kursów w zakresie przewozu towarów niebezpiecznych (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2150).

13. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 649 z późn. zm.) – nakłada na właścicieli lub zarządców obiektów, urządzeń budowlanych, instalacji przemysłowych lub innych miejsc zawierających azbest obowiązek okresowej kontroli stanu tych wyrobów oraz sporządzenia oceny stanu i możliwości użytkowania wyrobów zawierających azbest zgodnie z załącznikiem nr 1 do rozporządzenia – Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest.

14. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. z 2011 r. Nr 8, poz. 31) – wprowadza obowiązek inwentaryzacji przez właściciela lub zarządzającego (osobę fizyczną) miejsc, gdzie był lub jest wykorzystywany azbest oraz składania corocznie stosownych informacji do właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Osoby prawne składają sprawozdania do Marszałka Województwa.

15. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. z 2005 r. Nr 216, poz. 1824).

16. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2024 r. w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (Dz. U. z 2024 r. poz. 1126).

17. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 lutego 2011 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 419).

18. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15 września 2005 r. w sprawie leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbestie (Dz. U. z 2005 r. Nr 189, poz. 1603 z późn. zm.).

19. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 109).

20. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 9 sierpnia 2004 r. w sprawie leczenia uzdrowskiego osób zatrudnionych przy produkcji wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2023 r. poz. 687 z późn. zm.).

21. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 sierpnia 2004 r. w sprawie okresowych badań lekarskich pracowników zatrudnionych w zakładach, które stosowały azbest w produkcji (Dz. U. z 2004 r. Nr 183, poz. 1896 z późn. zm.).

22. Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 r. w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielanych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi (M.P. z 1996 r. Nr 19, poz. 231).

3.3. Zasady postępowania z wyrobami zawierającymi azbest w aspekcie obowiązującego prawa

W celu zapobiegania negatywnym oddziaływaniom na środowisko mogącym powstać podczas użytkowania wyrobów zawierających azbest, a także demontażu i transportu i składowania odpadów, przepisy obowiązującego prawa określają zasady bezpiecznego postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest i narzucają szereg obowiązków na właścicieli obiektów i urządzeń, gdzie został użyty azbest oraz na prowadzących wszelkiego rodzaju prace związane z usuwaniem bądź transportem czy umieszczeniem na składowisku wyrobów i odpadów zawierających azbest. Procedury postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, opracowane przez Ministerstwo Gospodarki, przedstawiono poniżej.

Grupa I. Procedury **obowiązujące właścicieli i zarządzających** obiektami, instalacjami lub urządzeniami zawierającymi azbest lub wyroby zawierające azbest.

Procedura 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.

Procedura 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

Grupa II. Procedury **obowiązujące wykonawców prac polegających na usuwaniu** wyrobów zawierających azbest - wytwórców odpadów niebezpiecznych.

Procedura 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.

Procedura 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczeniem obiektu, terenu, instalacji.

Grupa III. Procedura **obowiązująca prowadzących działalność w zakresie transportu** odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Procedura 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Grupa IV. Procedura **obowiązująca zarządzających składowiskami** odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

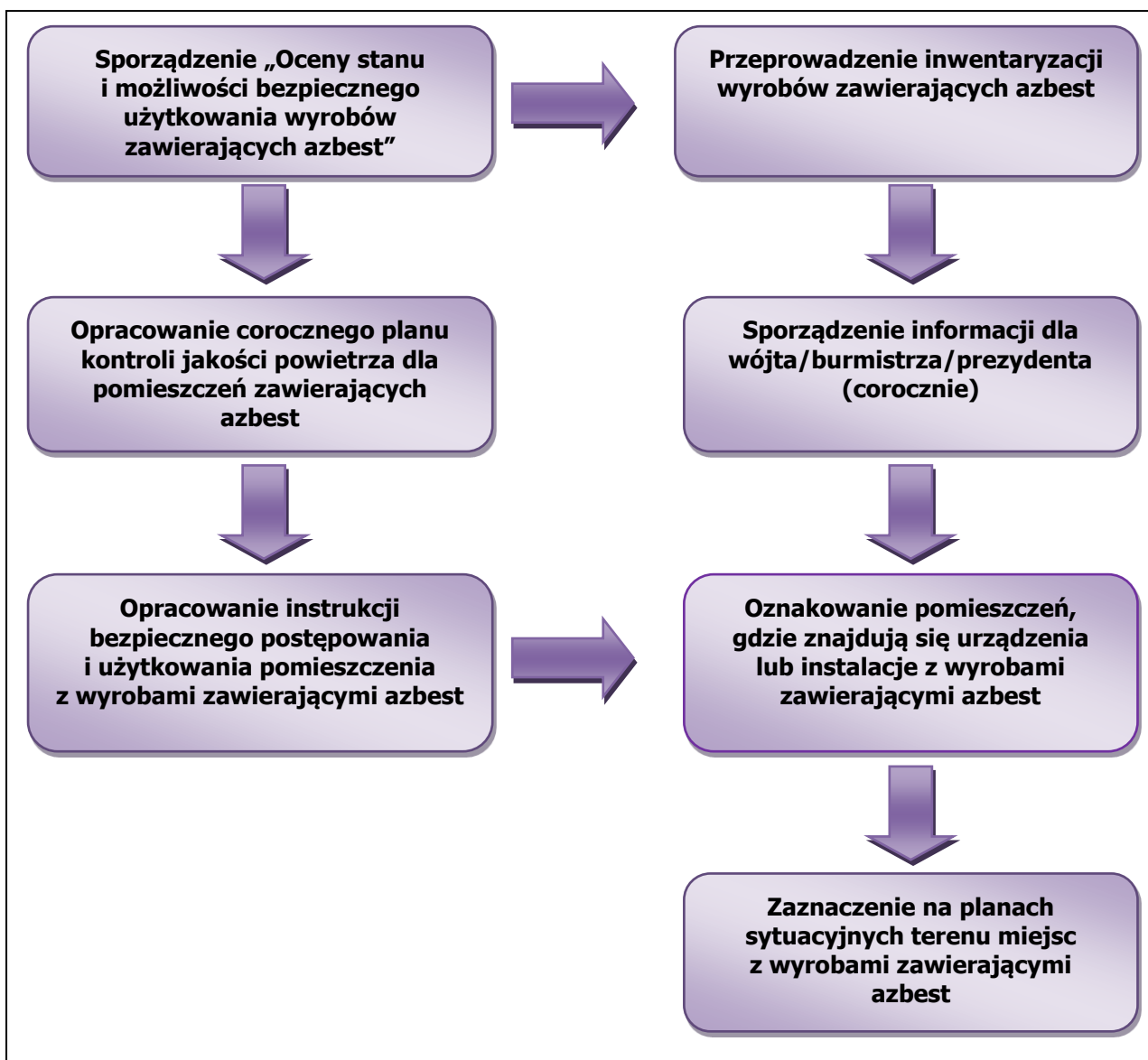
Procedura 6. Składowanie odpadów na składowiskach lub wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

3.3.1. Obowiązki właścicieli i zarządzających obiektami, instalacjami i urządzeniami zawierającymi azbest

Procedura 1

Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest

Procedura przedstawia zakres obowiązków i zasad postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji i urządzeń oraz terenów, gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest. Procedura dotyczy więc bezpiecznego ich użytkowania.

Rys. 4. Schemat Procedury 1 postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia technicznego oraz terenu, gdzie znajdują się wyroby zawierające azbest, ma obowiązek sporządzenia „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” (Załącznik nr 1 do niniejszego Programu).

Właściciele lub zarządcy, którzy spełnili ten obowiązek wcześniej – sporządzają następne „Oceny...” w terminach wynikających z warunków poprzedniej „Oceny...” tzn. jeśli podczas przeprowadzonej oceny stwierdzono następującą ilość sumy wszystkich punktów:

- powyżej 120 punktów – stopień pilności I – wymagane pilnie usunięcie (wymiana na wyrób bezazbestowy) lub zabezpieczenie;
- od 95 do 115 punktów – stopień pilności II – wymagana ponowna ocena w terminie do 1 roku;
- do 90 punktów – stopień pilności III – wymagana ponowna ocena w terminie do 5 lat.

Jeden egzemplarz „Oceny...” właściciel lub zarządca zobowiązany jest złożyć właściwemu terenowo organowi architektoniczno-budowlanemu lub powiatowemu inspektorowi nadzoru budowlanego – w terminie do 30-tu dni od dnia jej sporządzenia. Drugi egzemplarz zachowuje przy dokumentacji budynku, budowli, instalacji lub urządzenia przemysłowego oraz terenu – do czasu sporządzenia następnej „Oceny...”.

Właściciel lub zarządca obowiązany jest do przeprowadzenia inwentaryzacji (spisu z natury) wyrobów zawierających azbest. Wyniki inwentaryzacji powinny służyć do sporządzenia informacji dla wójta, burmistrza lub prezydenta miasta – właściwego dla miejsca położenia budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest. Informacje te sporządza się według wzorów:

Załącznik nr 2 – Informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania.

Załącznik nr 3 – Informacja o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystywanie zostało zakończone.

Informację przedkłada się corocznie celem wykazania ewentualnych zmian w ilości posiadanych wyrobów zawierających azbest – co pozwoli na ocenę zagrożenia dla ludzi i środowiska w danym rejonie. Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie występują wyroby zawierające azbest, ma ponadto obowiązek:

- oznakowania pomieszczeń, gdzie znajdują się urządzenia lub instalacje z wyrobami zawierającymi azbest – odpowiednim znakiem ostrzegawczym dla azbestu (Załącznik nr 4),
- opracowania i wywieszenia na widocznym miejscu instrukcji bezpiecznego postępowania i użytkowania pomieszczenia z wyrobami zawierającymi azbest,
- zaznaczenia na planie sytuacyjnym terenu miejsc z wyrobami zawierającymi azbest.

Ponadto jeżeli w budynku, budowli, instalacji lub urządzeniu oraz na terenie znajdują się wyroby zawierające azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³ (tzw. „miękkie”), lub jeżeli wyroby zawierają krokidolit, a także jeżeli te wyroby znajdują się w zamkniętych pomieszczeniach lub istnieje uzasadniona obawa dużej emisji azbestu do środowiska – właściciel lub zarządca powinien opracować plan kontroli jakości powietrza (monitoringu), a jego wyniki uwzględnić przy dalszej eksploatacji lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

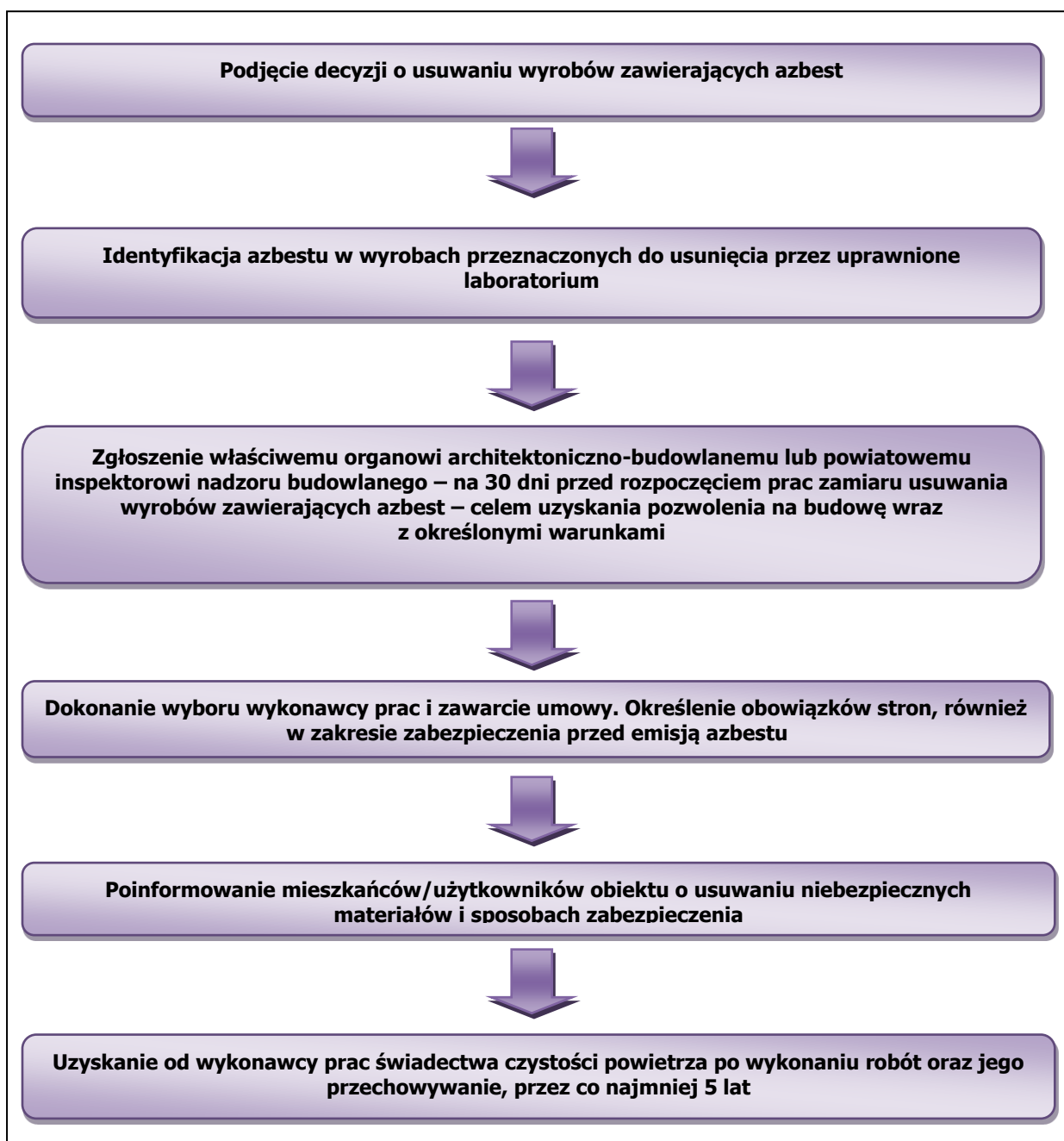
Wyroby, które posiadały lub posiadają duże i widoczne uszkodzenia – powinny zostać bezzwłocznie usunięte!

Procedura 2

Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów

Procedura przedstawia zakres obowiązków i postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów z wyrobami zawierającymi azbest – przed i w czasie wykonywania prac usuwania lub zabezpieczania takich wyrobów.

Zakres procedury obejmuje okres od podjęcia decyzji o zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, do zakończenia tych robót i uzyskania stosownego oświadczenia wykonawcy prac.

Rys. 5. Schemat Procedury 2 postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest – powinien dokonać identyfikacji rodzaju i ilości azbestu w wyrobach, przez uprawnione do takich prac laboratorium. Identyfikacja azbestu powinna nastąpić w okresie użytkowania wyrobów, jeszcze przed rozpoczęciem wykonywania prac zabezpieczenia lub usuwania takich wyrobów – o ile informacja ta nie jest podana w innych dokumentach budowy przedmiotowego obiektu.

Identyfikacja azbestu jest obowiązkiem właściciela lub zarządcy, wynikającym z tytułu własności oraz odpowiedzialności prawnej, dotyczącej ochrony osób trzecich od szkód mogących wynikać z nieodpowiedniej eksploatacji przedmiotu stanowiącego własność.

Wyniki identyfikacji azbestu powinny być uwzględniane przy:

- Sporządzaniu „Oceny...”
- Sporządzaniu informacji dla burmistrza
- Zawieraniu umowy na wykonanie prac zabezpieczania lub usuwania wyrobów zawierających azbest z wykonawcą tych prac – wytwarzającym odpady niebezpieczne.

Właściciel lub zarządca może zlecić innym – odpowiednio przygotowanym osobom lub podmiotom prawnym – przeprowadzenie czynności wykonania identyfikacji azbestu w wyrobach. W każdym przypadku powinno to mieć miejsce przed rozpoczęciem prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest, ma obowiązek zgłoszenia na 30 dni przed rozpoczęciem prac, wniosku o pozwolenie na budowę (remont), wraz z określonymi warunkami. Wniosek powinien być sporządzony z uwzględnieniem przepisów wynikających z art. 30, ust. 7 ustawy – Prawo budowlane. Zatajenie informacji o występowaniu azbestu w wyrobach, które będą przedmiotem prac remontowo-budowlanych skutkuje – na podstawie ustawy Prawo ochrony środowiska – odpowiedzialnością prawną.

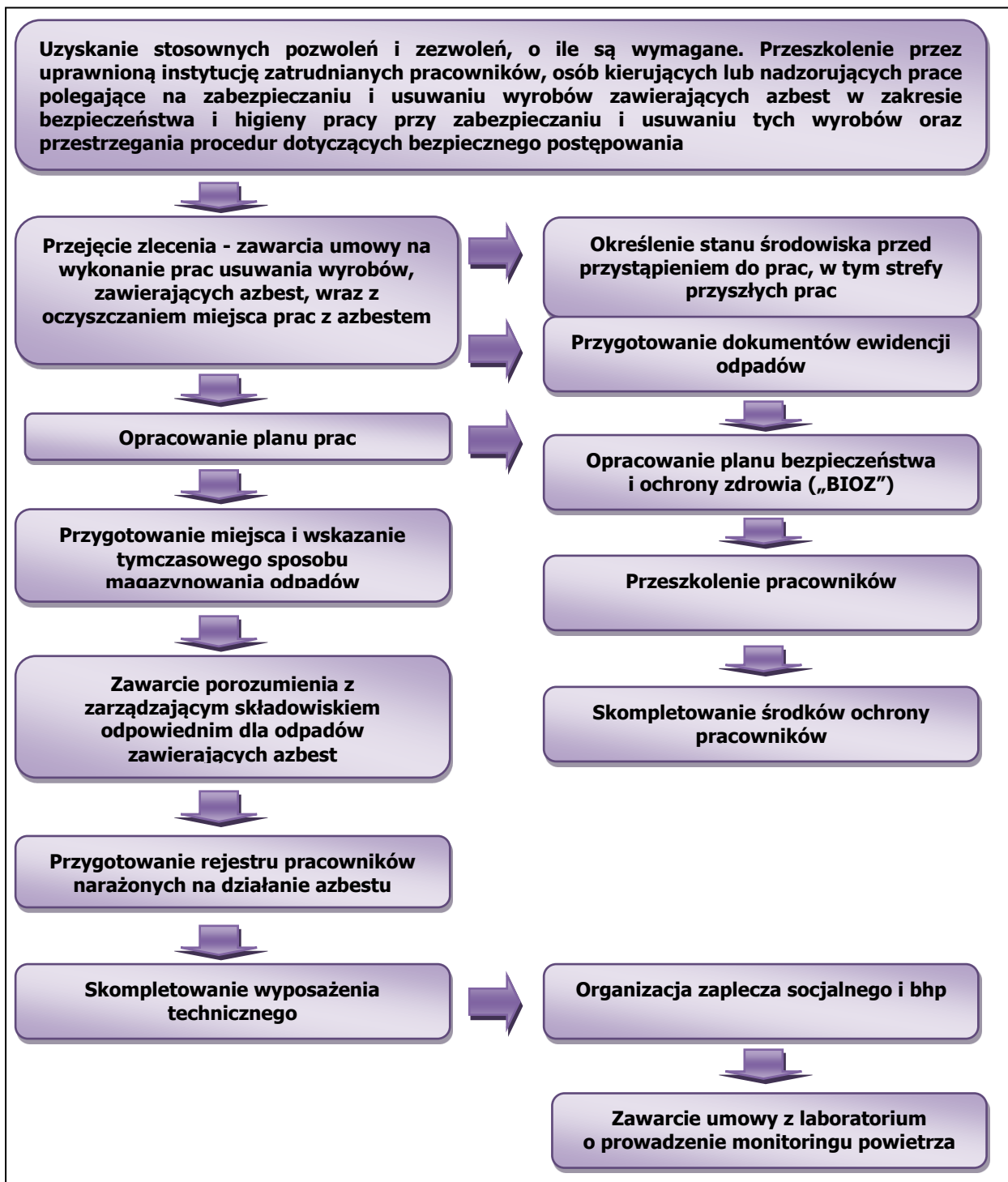
Po dopełnieniu obowiązków formalnoprawnych, właściciel lub zarządca dokonuje wyboru wykonawcy prac - wytwórcy odpadów niebezpiecznych. Zawiera umowę na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczenia budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z azbestu. W umowie powinny być jasno sprecyzowane obowiązki stron, również w zakresie zabezpieczenia przed emisją azbestu w czasie wykonywania prac. Niezależnie od obowiązków wykonawcy prac, właściciel lub zarządca powinien poinformować mieszkańców lub użytkowników budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, o usuwaniu niebezpiecznych materiałów zawierających substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla ludzi oraz o sposobach zabezpieczenia przed tą szkodliwością. Na końcu właściciel lub zarządca powinien uzyskać od wykonawcy prac, pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonania robót i oczyszczenia z azbestu, a następnie przechowywać je przez okres co najmniej 5-lat, wraz z inną dokumentacją budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu.

3.3.2. Obowiązki wykonawcy prac, polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest

Procedura 3

Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest

Procedura obejmuje całokształt prac oraz postępowania dotyczącego przygotowania do zabezpieczenia wyrobów zawierających azbest.

Rys. 6. Schemat Procedury 3 postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Zgodnie z art. 41 ust. 1 ustawy o odpadach z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach prowadzenie zbierania odpadów i prowadzenie przetwarzania odpadów wymaga uzyskania zezwolenia. Zezwolenie to jest wydawane przez odpowiedni organ wymieniony w art. 41 ust. 3 ustawy o odpadach.

Po dopełnieniu obowiązków wynikających z ogólnych zasad postępowania, wykonawca prac uprawniony jest do przyjęcia zlecenia i zawarcia umowy na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, wraz z oczyszczaniem miejsca prac z azbestem.

Przed przystąpieniem do prac konieczne jest również określenie stanu środowiska naturalnego, w tym określenie strefy przyszlých prac. Pozwoli to na określenie stopnia narażenia na azbest w miejscu pracy oraz prawidłowe przygotowanie planu prac.

Plan pracy powinien być sporządzony zgodnie ze stosownymi przepisami i zawierać m.in.:

- określenie miejsca wykonywania prac oraz charakteru prac i przewidywanego czasu ich trwania, określenie rodzaju azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia,
- aktualną „Ocenę stanu...”,
- przewidywaną ilość wytwarzanych odpadów do usunięcia,
- ustalenie odpowiednich sposobów usuwania wyrobów zawierających azbest,
- określenie rodzajów i metod pracy, z uwzględnieniem środków technicznych,
- określenie sposobów eliminowania lub ograniczenia uwalniania się pyłu azbestu do powietrza,
- zapewnienie pracownikom niezbędnej ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracy,
- charakterystykę środków ochronnych użytych do ochrony pracowników i innych osób znajdujących się w miejscu pracy.

Następnie powinien zostać opracowany plan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Plan BIOZ) obejmujący m.in.:

- informacje dotyczące przewidywanych zagrożeń, występujących podczas realizacji robót budowlanych, określające skalę i rodzaje zagrożeń oraz miejsce i czas ich wystąpienia,
- informację o wydzieleniu i oznakowaniu miejsc prowadzenia robót budowlanych, stosownie do rodzaju zagrożenia,
- informację o sposobie prowadzenia instruktażu pracowników przed przystąpieniem do realizacji robót szczególnie niebezpiecznych w tym:
 - a) określenie zasad postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia,
 - b) konieczność stosowania przez pracowników środków ochrony indywidualnej, zabezpieczających przed skutkami zagrożeń,
 - c) zasady bezpośredniego nadzoru nad pracami szczególnie niebezpiecznymi, przez wyznaczone w tym celu osoby,
- określenie sposobu przechowywania i przemieszczania materiałów, wyrobów, substancji oraz preparatów niebezpiecznych na terenie budowy,
- wskazanie środków technicznych i organizacyjnych, zapobiegających niebezpieczeństwom wynikającym z wykonywania robót budowlanych w strefach szczególnego zagrożenia zdrowia lub w ich sąsiedztwie.

Pracodawca jest obowiązany zapoznać pracowników lub ich przedstawicieli z planem prac, szczególnie w zakresie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia. Wykonawca prac jest obowiązany przeszkolić wszystkie osoby pozostające w kontakcie z azbestem, pracowników bezpośrednio zatrudnionych, kierujących i nadzorujących prace w zakresie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy postępowaniu z wyrobami zawierającymi azbest i ich odpadami. Szkolenie powinno być przeprowadzone zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia

14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. z 2005 r. Nr 216, poz. 1824) przez upoważnioną instytucję i potwierdzone odpowiednim świadectwem lub zaświadczeniem.

Pracodawca jest obowiązany do zapewnienia pracownikom odpowiednich ubrań roboczych w takiej ilości, aby zabezpieczyć pracowników przez cały czas trwania robót. Po zakończeniu prac dokonać oczyszczania terenu przedmiotowej inwestycji.

Pracodawca będący wytwórcą odpadów niebezpiecznych, zawierających azbest obowiązany jest do przygotowania, prowadzenia i przechowywania rejestru pracowników narażonych na działanie azbestu. Po zakończeniu prac pracodawca jest obowiązany zapewnić uprzątniecie terenu wykonywania prac z odpadów zawierających azbest oraz oczyszczenie z pyłu azbestu.

Ważną sprawą jest przygotowanie miejsca i sposobu tymczasowego magazynowania odpadów niebezpiecznych na placu budowy, po ich demontażu, a jeszcze przed transportem na składowisko. Miejsce takie powinno być wydzielone i zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych oraz oznakowane znakami ostrzegawczymi o treści: „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”.

Na potrzeby ewidencji odpadów niebezpiecznych, wytwórca odpadów przygotowuje dokumenty, którymi są: karta ewidencji odpadu (Załącznik nr 5) i karta przekazania odpadu (Załącznik nr 6).

Celem zapewnienia składowania odpadów niebezpiecznych powstałych po usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwórca odpadów powinien przed przeprowadzeniem robót, zawrzeć porozumienie z zarządzającym składowiskiem, odpowiednim dla odpadów niebezpiecznych zawierających azbest (składowanie oddzielne lub przygotowana kwatera na innym składowisku). Ważne znaczenie dla prawidłowego przygotowania robót ma skompletowanie wyposażenia technicznego, w tym narzędzi ręcznych i wolnoobrotowych, narzędzi mechanicznych, urządzeń wentylacyjnych oraz podstawowego sprzętu przeciwpożarowego. Na tym etapie należy też zabezpieczyć techniczne środki zapobiegające emisji azbestu w miejscu pracy oraz środowisku, w zależności od określenia stanu środowiska, przed przystąpieniem do wykonywania prac.

Jeżeli usuwane są wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m^3 , lub inne, mocno uszkodzone, a także zawierające krokidolit oraz wyroby znajdujące się w pomieszczeniach zamkniętych, to niezbędne jest zawarcie umowy z laboratorium upoważnionym do prowadzenia monitoringu powietrza. Duże znaczenie ma również przygotowanie i organizacja zaplecza budowy, w tym części socjalnej, obejmującej:

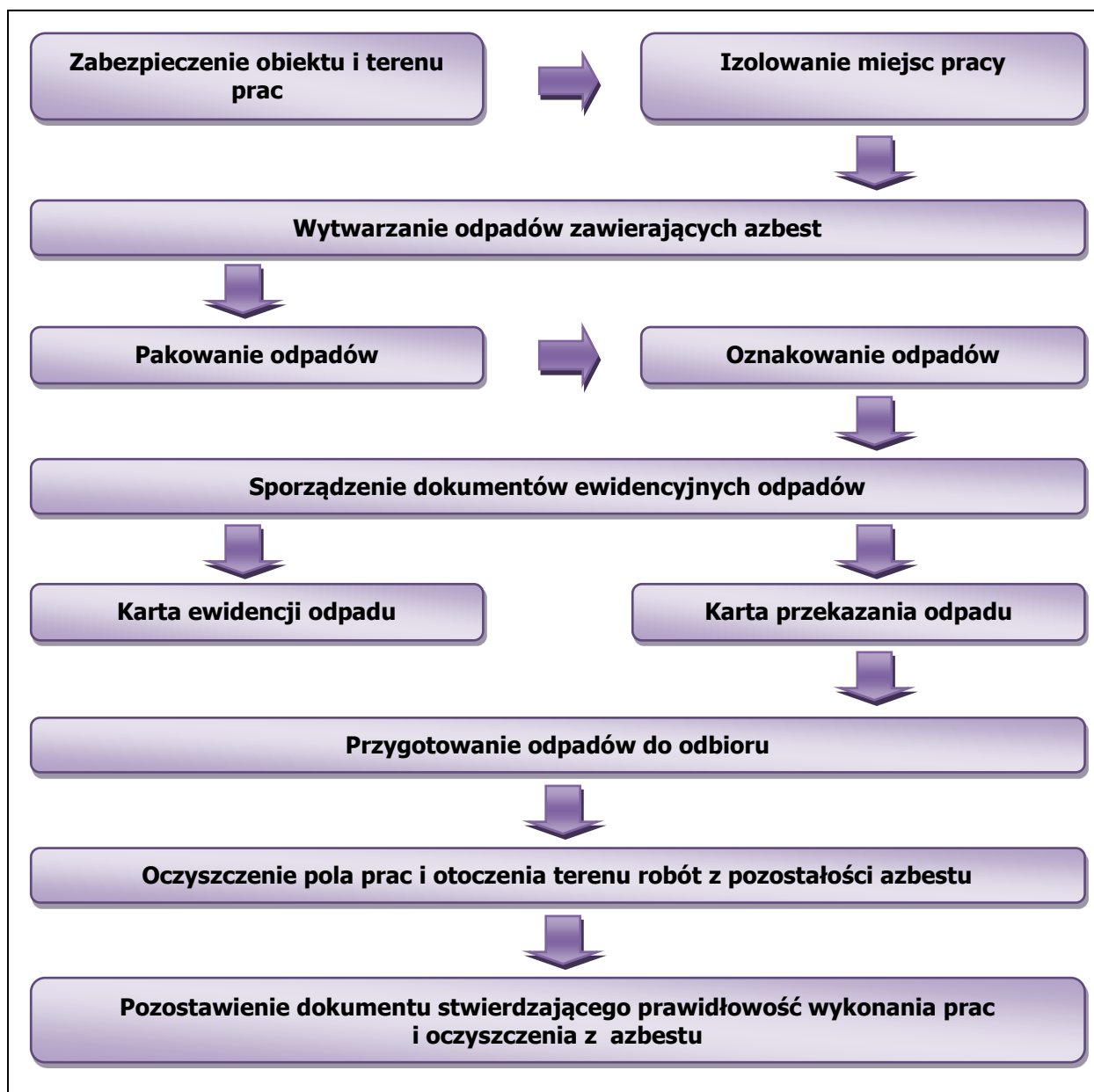
- urządzenia sanitarno-higieniczne, z możliwością umycia się i natrysku po pracy w kontakcie z azbestem,
- pomieszczenia na szatnie - czyste i brudne,
- pomieszczenia dla spożywania posiłków oraz regeneracji.

W planie prac – w zależności od wielkości lub specyfiki budynku, budowli, instalacji lub urządzenia, a również terenu, gdzie prowadzone będą prace zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, także występującego stopnia narażenia na azbest – mogą zostać określone również inne niezbędne wymagania.

Procedura 4

Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczeniem obiektu, terenu, instalacji.

Procedura obejmuje całokształt prac oraz postępowania dotyczącego usuwania wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem budynku, budowli, instalacji lub urządzenia i terenu z pozostałości azbestu.

Rys. 7. Schemat Procedury 4 postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Na początku należy wykonać odpowiednie zabezpieczenia obiektu, będącego przedmiotem prac i miejsc ich wykonywania, a także terenu wokół – przed emisją pyłu azbestu, która może mieć miejsce w wyniku prowadzenia prac.

Teren należy ogrodzić, zachowując bezpieczną odległość od traktów komunikacyjnych dla pieszych, nie mniej niż 2 m przy zastosowaniu osłon, oznakować taśmami ostrzegawczymi w kolorze białoczerwonym i umieścić tablice ostrzegawcze z napisami „Uwaga! Zagrożenie

azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony” lub „Zagrożenie azbestem krokidolitem”.

Przy pracach elewacyjnych powinny być stosowane odpowiednie kurtyny zasłaniające fasadę obiektu, aż do gruntu, a teren wokół objęty kurtyną, powinien być wyłożony grubą folią, dla łatwego oczyszczania po każdej zmianie roboczej.

Zasady postępowania przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest:

- nawilżanie wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,
- demontaż całych wyrobów (płyt, rur, kształtek itp.) bez jakiegokolwiek uszkodzenia tam, gdzie jest to technicznie możliwe,
- odspajanie wyrobów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych narzędzi mechanicznych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze,
- prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza, w przypadku występowania stężeń pyłu azbestu, przekraczających dopuszczalne wartości dla miejsca pracy,
- po każdej zmianie roboczej, usunięte odpady zawierające azbest, powinny zostać szczelnie opakowane i składowane na miejscu ich tymczasowego magazynowania,
- codzienne, staranne oczyszczanie strefy prac i terenu wokół, dróg wewnętrznych oraz maszyn i urządzeń, z wykorzystaniem podciśnieniowego sprzętu odkurzającego, zaopatrzonego w filtry o dużej skuteczności ciągu (99,99% lub na mokro).

Niedopuszczalne jest ręczne zamiatanie na sucho, jak również czyszczenie pomieszczeń i narzędzi pracy przy użyciu sprężonego powietrza!

W przypadku prowadzenia prac z wyrobami azbestowo-cementowymi, których gęstość objętościowa wynosi mniej niż 1000kg/m³ (tzw. miękkie), a także z innymi wyrobami, których powierzchnia jest w widoczny sposób uszkodzona lub zniszczona lub jeżeli prace prowadzone są na obiektach, z wyrobami zawierającymi azbest krokidolit, lub też w pomieszczeniach zamkniętych, to powinny być zastosowane szczególne zabezpieczenia strefy prac i ochrony pracowników oraz środowiska, niezależnie od ogólnych zasad postępowania. Są to m.in.:

- komory dekontaminacyjne (śluzy) dla całych pomieszczeń lub stanowiące łącznik izolacyjny między miejscem stanowiącym strefę prac, a miejscem na zewnątrz obiektu,
- zaostrome rygory przestrzegania stosowania środków ochrony osobistej,
- inne metody określone na etapie prac przygotowawczych.

W obiekcie przylegającym do strefy prac, należy zastosować odpowiednie zabezpieczenia, w tym uszczelnienie otworów okiennych i drzwiowych, a także inne, właściwe dla stopnia narażenia środki zabezpieczające.

Wszystkie zdemontowane wyroby zawierające azbest powinny być szczelnie opakowane w folie z polietylenu, lub polipropylenu o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm i zamykane w sposób uniemożliwiający przypadkowe otwarcie (zgrzewem ciągłym lub taśmą klejącą).

Niedopuszczalne jest stosowanie worków papierowych!

Odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej większej niż 1000kg/m^3 , a więc płyty i rury azbestowo-cementowe lub ich części powinny być szczelnie opakowane w folie. Pył azbestowy oraz odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m^3 powinny być zestalone przy użyciu cementu lub żywicy syntetycznych i po związaniu spoiwa szczelnie zapakowane w folię. Pakowanie usuniętych wyrobów zawierających azbest powinno odbywać się wyłącznie do opakowań przeznaczonych do ostatecznego składowania i wyraźnie oznakowane, w sposób określony dla azbestu. Etykiety i zamieszczone na nich napisy powinny być trwałe, nieulegające zniszczeniu, pod wpływem warunków atmosferycznych i czynników mechanicznych.

Dla usuniętych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz ich transportu na składowisko odpadów niebezpiecznych, wypełnia się:

- kartę ewidencji odpadu (Załącznik nr 5),
- kartę przekazania odpadów (Załącznik nr 6).

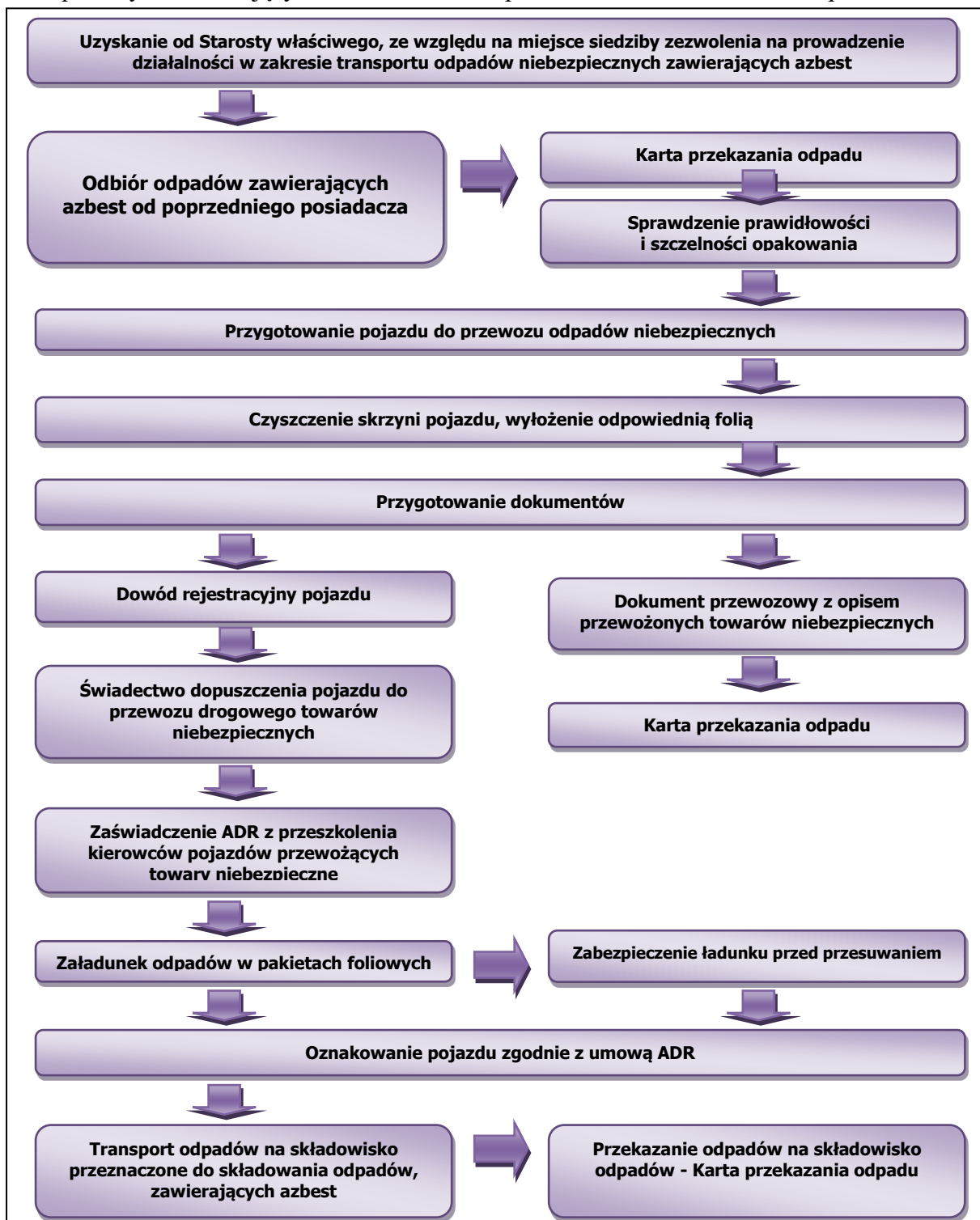
Po zakończeniu prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych – wykonawca prac ma obowiązek dokonania prawidłowego oczyszczenia strefy prac i otoczenia z pozostałości azbestu. Oczyszczenie powinno nastąpić przez zastosowanie urządzeń filtracyjno-wentylacyjnych z wysoko skutecznym filtrem (99,99%) lub na mokro.

Wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia właścicielowi lub zarządcy obiektu, będącego przedmiotem prac, oświadczenia stwierdzającego prawidłowość wykonania prac i oczyszczenia z azbestu. W przypadku, kiedy przedmiotem prac były wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m^3 lub wyroby mocno uszkodzone i zniszczone lub prace obejmowały wyroby zawierające azbest krokidolit lub prowadzone były w pomieszczeniach zamkniętych, wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia wyników badania powietrza, przeprowadzonego przez uprawnione do tego laboratorium lub instytucję.

3.3.3. Zasady postępowania przy transporcie odpadów zawierających azbest **Procedura 5**

Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest

Procedura przedstawia zakres obowiązków i zasady postępowania przy transporcie odpadów zawierających azbest, począwszy od uzyskania zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, aż do ich przekazania na składowisko odpadów.

Rys. 8. Schemat Procedury 5 postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Posiadacz odpadów, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest obowiązany uzyskać zezwolenie na prowadzenie tej działalności. Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów wydaje starosta właściwy ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania transportującego odpady – po zasięgnięciu opinii właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta oraz dla obszarów zamkniętych Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska.

Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest wydawane w drodze decyzji przez właściwy organ na czas oznaczony nie dłuższy niż 10 lat.

Transportem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest może zajmować się wytwórca odpadów lub inny, uprawniony do tego podmiot prawny. W każdym przypadku konieczne jest uzyskanie od właściwego starosty zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Przekazanie partii odpadów zawierających azbest przez wytwórcę odpadów innemu posiadaczowi odpadów niebezpiecznych, np. w celu ich dalszego transportu odbywa się z zastosowaniem karty przekazania odpadu – sporządzonej przez wytwórcę odpadów.

Do obowiązków posiadacza odpadów niebezpiecznych prowadzącego działalność wyłącznie w zakresie ich transportu na składowisko należy:

- posiadanie karty przekazania odpadu z potwierdzeniem przejęcia odpadu,
- posiadanie dokumentu przewozowego z opisem towarów (odpadów) niebezpiecznych,
- posiadanie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu odpadów niebezpiecznych,
- posiadanie przez kierowcę zaświadczenia ADR o ukończeniu kursu kształcącego dla kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne,
- oznakowanie pojazdu odblaskowymi tablicami ostrzegawczymi,
- utrzymanie czystości skrzyni ładunkowej pojazdu,
- sprawdzenie stanu opakowań i ich oznakowanie literą „a”, sprawdzenie umocowania ładunku z odpadami w pojeździe.

Transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, należy prowadzić z zachowaniem przepisów dotyczących transportu towarów niebezpiecznych spełniając określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne.

Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz odpady izolacyjne zawierające azbest, zgodnie z ADR zaliczone zostały do klasy 9 – różne materiały i przedmioty niebezpieczne, z czego wynikają określone wymagania przy transporcie.

Posiadacz odpadów, dokonujący ich transportu, obowiązany jest do posiadania dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych, który według ADR powinien zawierać:

- numer rozpoznawczy odpadu nadawanego do przewozu i jego pełną nazwę,
- klasę, do której należy odpad nadawany do przewozu,
- liczbę sztuk przesyłki,
- całkowitą ilość przewożonych odpadów,
- nazwy i adresy nadawcy oraz odbiorcy przewożonych odpadów (składowiska).

Do przewożenia odpadów zawierających azbest mogą być używane samochody ciężarowe z nadwoziem skrzyniowym, bez przyczepy lub z jedną przyczepą. Pojazdy przewożące odpady niebezpieczne powinny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozu towarów niebezpiecznych. Świadectwo to wystawiane jest przez Dyrektora Transportowego

Dozoru Technicznego na podstawie badania technicznego pojazdu dokonanego przez okręgową stację kontroli pojazdów oraz sprawdzenia dokonanego przez Transportowy Dozór Techniczny. Kierowca wyznaczony do przewozu odpadów zawierających azbest, obowiązany jest posiadać – poza prawem jazdy – zaświadczenie ADR ukończenia kursu dokształcającego kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne, wydane przez podmiot posiadający zezwolenie marszałka województwa na prowadzenie takiej działalności.

Każdy pojazd przewożący odpady zawierające azbest, powinien być oznakowany z przodu i z tyłu prostokątnymi tablicami barwy pomarańczowej odblaskowej o wymiarach 30 x 40 cm, dookoła otoczonymi czarnym nie odblaskowym paskiem o szerokości nie przekraczającej 15 mm. W przypadkach uzasadnionych małymi wymiarami pojazdu lub jego konstrukcją, dopuszcza się stosowanie tablic o wymiarach 30 x 12 cm. Na tablicy powinny widnieć oznaczenia numeru rozpoznawczego zagrożenia, który składa się z dwóch lub trzech cyfr (zgodnie z umową ADR) oraz numer UN przewożonego materiału tj. numer substancji, który jest jednoznacznym oznaczeniem substancji oraz towarów niebezpiecznych. UN 2590 (azbest biały) i UN 2212 (azbest brunatny i niebieski). Po wyładowaniu odpadów tablice te nie mogą być widoczne na pojeździe stojącym lub poruszającym się po drodze.

Przed każdym załadunkiem odpadów, skrzynia ładunkowa pojazdu powinna być dokładnie oczyszczona, w szczególności z ostrych i twardych przedmiotów (np. gwoździ, śrub) niestanowiących integralnej części nadwozia pojazdu. Wskazane jest wyłożenie podłogi skrzyni ładunkowej folią, w celu zabezpieczenia przed uszkodzeniem opakowań. Załadunek i rozładunek odpadów (palet, pojemników typu big-bag) powinny odbywać się przy wykorzystaniu dźwigu lub podnośnika. Transportujący odpady powinien odmówić przyjęcia przesyłki odpadów, która nie posiada oznakowania wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz w przypadku, gdy opakowanie zostało uszkodzone przy załadunku. Sztuki przesyłki z odpadami zawierającymi azbest powinny być ułożone i umocowane na pojeździe tak, aby w czasie ich przewozu nie przesuwały się oraz nie były narażone na tarcie, wstrząsy, przewracanie się i wypadnięcie z pojazdu. W trakcie przewozu ładunek powinien być dokładnie zabezpieczony folią lub plandeką przed uszkodzeniem.

Po każdym wyładunku odpadów z pojazdu, należy dokładnie sprawdzić, czy na powierzchni skrzyni ładunkowej nie znajdują się pozostałości po przewożonych odpadach. W razie stwierdzenia takiej pozostałości należy niezwłocznie ją usunąć oraz dokładnie oczyścić pojazd i jego wyposażenie z zachowaniem zasad przewidzianych dla prac przy usuwaniu azbestu.

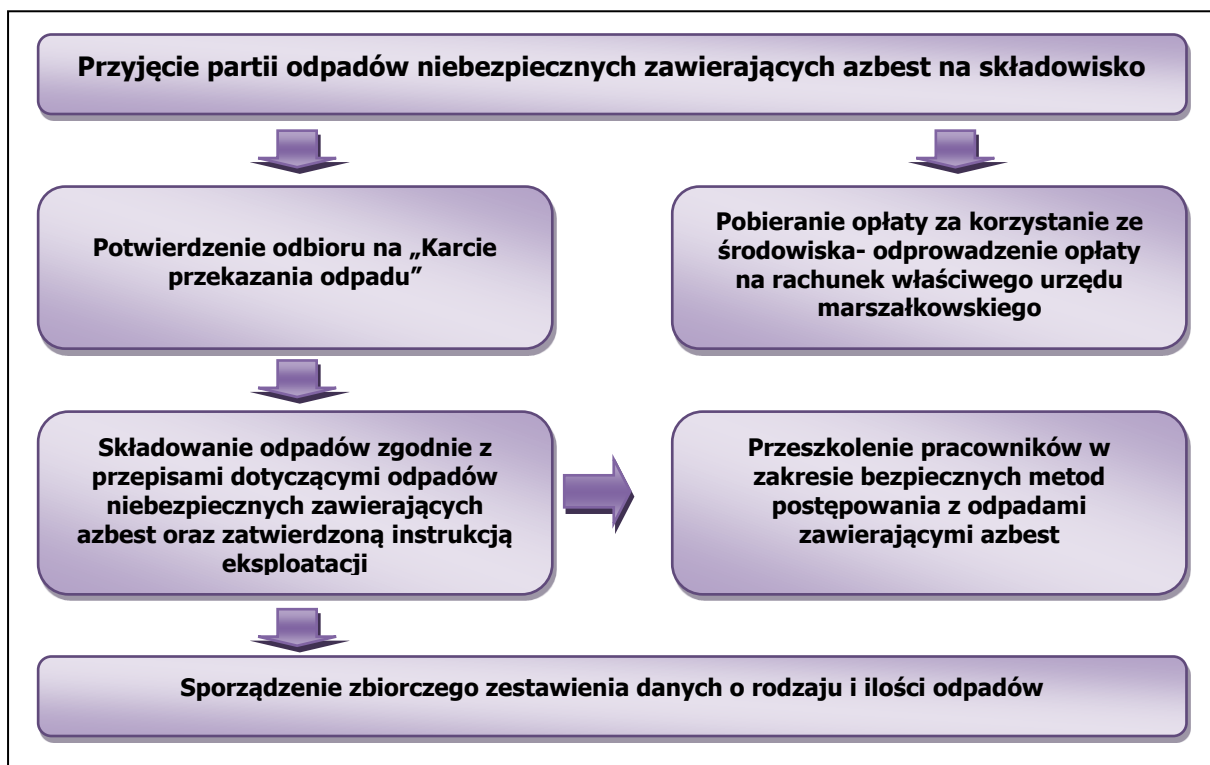
Odpady niebezpieczne zawierające azbest transportowane są na składowisko przeznaczone do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest. Tam następuje ich przekazanie następnemu posiadaczowi odpadów – zarządzającemu składowiskiem potwierdzenie tego faktu na „Karcie przekazania odpadu”.

3.3.4. Zasady składowania odpadów zawierających azbest

Procedura 6

Składowanie odpadów na składowiskach lub wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest

Procedura obejmuje działania począwszy od przyjęcia partii odpadów niebezpiecznych zawierających azbest na składowisko, poprzez dalsze czynności, aż do sporządzenia rocznego zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości przyjętych odpadów.

Rys. 9. Schemat Procedury 6 postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Do obowiązków zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest należy:

- przeszkolenie pracowników w zakresie bezpiecznych metod postępowania z odpadami zawierającymi azbest,
- potwierdzenie w karcie przekazania odpadów przyjęcia partii odpadów na składowisko,
- sporządzenie zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości odpadów przyjętych na składowisko,
- składowanie odpadów zgodnie z przepisami dotyczącymi odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz zatwierdzoną instrukcją eksploatacji składowiska,
- zapewnienie deponowania odpadów w sposób niepowodujący uszkodzenia opakowań odpadów,
- wykorzystywać racjonalnie pojemność eksploatacyjną składowiska.

Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej oznaczone w katalogu odpadów kodami 17 06 01* i 17 06 05* mogą być unieszkodliwiane przez składowanie na składowiskach lub wydzielonych kwaterach na terenie innych składowisk, przeznaczonych do wyłącznego składowania tych odpadów.

Składowiska lub kwatery buduje się w specjalnie wykonanych zagłębieniach terenu ze ścianami bocznymi zabezpieczonymi przed osypywaniem się.

Zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy o odpadach decyzję zatwierdzającą instrukcję prowadzenia składowiska odpadów wydaje, na wniosek zarządzającego składowiskiem, marszałek województwa, a w przypadku przedsięwzięć i zdarzeń na terenach zamkniętych – Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska właściwy ze względu na miejsce usytuowania składowiska. Kierownik składowiska powinien posiadać świadectwo stwierdzające kwalifikacje w zakresie gospodarowania odpadami oraz obowiązany jest do prowadzenia ewidencji ilości odpadów przyjmowanych na składowisko.

Zarządzający składowiskiem pobiera od transportującego odpad zawierający azbest, opłatę za składowanie odpadów na składowisku.

Zarządzający składowiskiem posiadającym wydzielone kwatery, powinien zapewnić selektywne składowanie odpadów zawierających azbest, w izolacji od innych odpadów, a miejsce składowania powinno być oznakowane i zaznaczone na planie sytuacyjnym składowiska. Odpady powinny być deponowane na składowiskach zlokalizowanych na terenach oddalonych od budynków mieszkalnych i izolowanych pasem zieleni.

Prace związane z deponowaniem odpadów zawierających azbest należy prowadzić w sposób zabezpieczający przed emisją pyłu azbestowego do powietrza, a podstawowym zadaniem jest niedopuszczenie do rozszczelnienia opakowań odpadów. Opakowania z odpadami należy zdejmować z pojazdu przy użyciu urządzeń dźwigowych i ostrożnie układać w kwaterze składowiska. Niedopuszczalne jest zrzucanie lub wysypywanie odpadów z samochodów. Warstwa zdeponowanych odpadów powinna być zabezpieczona przed uszkodzeniem opakowań przez przykrycie folią lub warstwą gruntu o grubości około 5 cm.

Opakowania z odpadami powinny być układane zgodnie z technologią składowania zatwierdzoną w instrukcji eksploatacji składowiska, uwzględniającą racjonalne wykorzystanie pojemności obiektu.

Niedopuszczalne jest kompaktowanie odpadów zawierających azbest ani poruszanie się pojazdów mechanicznych po powierzchni składowanych odpadów.

Po zakończeniu składowania odpadów zawierających azbest na poziomie 2 m poniżej terenu otoczenia i wypełnieniu gruntem do poziomu terenu, zarządzający składowiskiem powinien złożyć wniosek do właściwego organu w celu uzyskania zgody na zamknięcie składowiska lub jego wydzielonej części.

Zgodnie z art. 146 ust. 2 ustawy o odpadach zgoda na zamknięcie składowiska odpadów lub jego wydzielonej części jest wydawana, w drodze decyzji, przez właściwy organ, o którym mowa w art. 129 ust. 1, na wniosek złożony przez zarządzającego składowiskiem odpadów.

3.5. Analiza oddziaływania Programu na środowisko

Konieczność opracowania „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Kolbuszowa na lata 2025 – 2032” została podyktowana potrzebą wsparcia działań polegających na likwidacji znajdujących się na terenie gminy wyrobów zawierających azbest.

Pomimo wprowadzenia zakazu stosowania azbestu, będzie on elementem struktury wielu obiektów jeszcze przez kolejne lata. Bardzo ważne jest zastosowanie się właścicieli i zarządców obiektów budowlanych do obowiązku prowadzenia okresowych kontroli i oceny stanu technicznego wyrobów zawierających azbest oraz przekazywania właściwym jednostkom danych o ilości, stanie i miejscu występowania azbestu.

Upowszechnienie „Programu...” będzie skutkowało podnoszeniem świadomości społeczności lokalnej w zakresie zagrożeń związanych z eksploatacją i usuwaniem azbestu, a także w istotny sposób zwiększy ilość unieszkodliwianych zgodnie z prawem odpadów azbestowych.

4. ZADANIA SAMORZĄDÓW GMINNYCH W ZAKRESIE USUWANIA AZBESTU

Zadania dla samorządów gminnych określone zostały w „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 - 2032”.

Na poziomie lokalnym samorzady gminne swoje zadania realizują, poprzez:

1. Gromadzenie przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie jej do marszałka województwa z wykorzystaniem dostępnego narzędzia informatycznego: www.bazaazbestowa.gov.pl;
2. Przygotowywanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, także w ramach planów gospodarki odpadami;
3. Organizowanie szkoleń lokalnych w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości bez korzystania z usług wyspecjalizowanych firm;
4. Organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w Programie;
5. Inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest;
6. Współpraca z marszałkiem województwa w zakresie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest, w szczególności w zakresie lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest;
7. Współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest;
8. Współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację Programu;
9. Współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

5. GOSPODAROWANIE WYROBAMI I ODPADAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST NA TERENIE GMINY KOLBUSZOWA

5.1. Metodyka inwentaryzacji

Przeprowadzanie okresowej inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest jest wymagane ze względu na skuteczny monitoring realizacji Programu i oceny jego efektywności. Inwentaryzację zaplanowano tak by możliwie dokładnie zinwentaryzować wyroby azbestowe na terenie Gminy Kolbuszowa z uwzględnieniem obiektów należących do gminy. Ponieważ według danych statystycznych około 85% wyrobów zawierających azbest to wyroby budowlane, dlatego skupiono się na policzeniu tych właśnie wyrobów.

Inwentaryzację azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Kolbuszowa przeprowadzono w 2024 r. na podstawie formularza zgłoszeniowego składanego w Urzędzie Miejskim w Kolbuszowej, przez posiadacza wyrobu zawierającego azbest, zgodnie z § 10 ust. 1 pkt. 3 Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. z 2011 r. Nr. 8, poz. 31). Spis z natury posłużył do określenia ilości, rodzaju i miejsca występowania azbestu i wyrobów zawierających azbest.

5.2. Wyroby zawierające azbest na terenie Gminy Kolbuszowa

Przeprowadzona inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Kolbuszowa wykazała, iż zastosowanie azbestu w nieruchomościach w Gminie dotyczy głównie płyt azbestowo - cementowych falistych i płaskich stosowanych w budownictwie jako pokrycia dachowe. Ponadto niewielkie ilości wykazano rur i złączy azbestowo-cementowych do unieszkodliwienia oraz kształtek azbestowo-cementowych budowlanych, zgłoszonych przez mieszkańców gminy.

Ocena ilości pokryć dachowych dla poszczególnych budynków polegała na szacunkowym określeniu powierzchni płyt azbestowo-cementowych płaskich i falistych. Przyjęto, że średnia waga 1 m² płyt azbestowo – cementowych wynosi ok. 17 kg.

Dla każdej nieruchomości, w której stwierdzono występowanie azbestu wykonano ocenę stanu technicznego według stopnia pilności.

W niniejszym opracowaniu przedstawiono wyniki inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest zlokalizowanych na terenie Gminy Kolbuszowa. Poniżej przedstawiono zestawienie ilościowe dotyczące zinwentaryzowanego azbestu, uwzględniające ilość wyrobów w poszczególnych miejscowościach Gminy Kolbuszowa (Tabela 2), podział na rodzaje wyrobów zawierających azbest (Tabela 3) oraz na rodzaj własności (Tabela 4).

Przeprowadzona Inwentaryzacja objęła wyroby azbestowe - płyty azbestowo – cementowe faliste oraz płyty azbestowo – cementowe płaskie, stanowiące pokrycia dachowe oraz zmagazynowane na posesjach w Gminie Kolbuszowa, a także rur i złączy azbestowo-cementowych do unieszkodliwienia oraz kształtek azbestowo-cementowych budowlanych, które zostały zgłoszone przez mieszkańców. Inwentaryzacją przez Gminę nie zostały objęte wyroby zmagazynowane wewnątrz budynków.

Całkowita ilość zinwentaryzowanych płyt azbestowo – cementowych płaskich i falistych wynosi 352 551,2 m². Przyjmując, że średnia waga 1 m² płyt azbestowo – cementowych

wynosi 17 kg oraz znając szacunkową powierzchnię wyrobów azbestowo – cementowych w postaci płyt wyznaczono wagę zinwentaryzowanych płyt azbestowych:

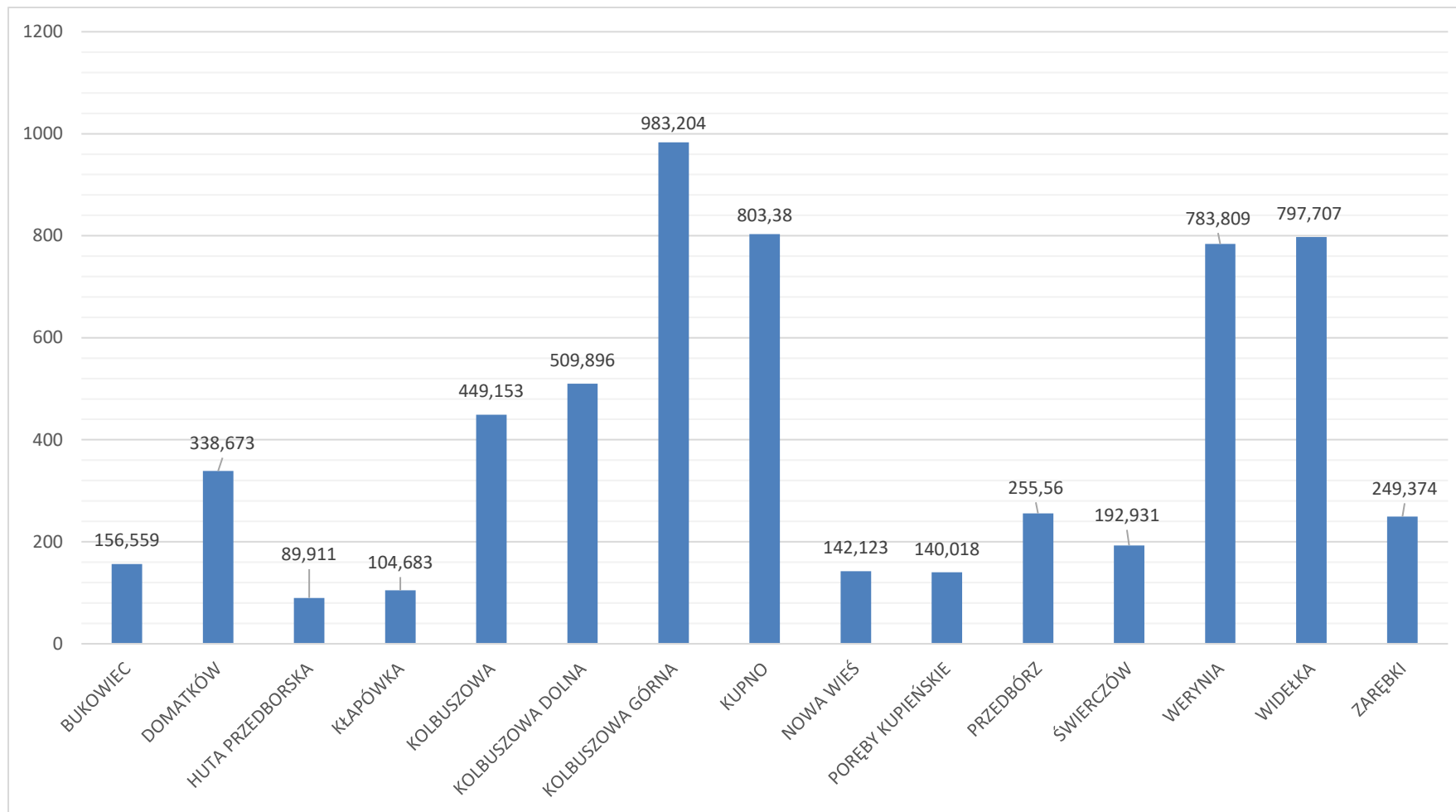
$$352\,551,235\text{ m}^2 \cdot 17\text{ kg} = 5\,993\,371\text{ kg} = 5\,993,371\text{ Mg}$$

Zestawienie ilości odpadów zawierających azbest zinwentaryzowanych na terenie Gminy Kolbuszowa, przedstawiono w Tabeli 2. oraz na Wykresie 1.

Tabela 2. Zestawienie ilości zinwentaryzowanych w Gminie Kolbuszowa wyrobów zawierających azbest z podziałem na poszczególne miejscowości Gminy.

Lp.	Nazwa miejscowości	Ilość wyrobów zawierających azbest [Mg]			Udział [%]
		Razem	Osoby fizyczne	Osoby prawne	
1.	Bukowiec	156,559	156,559		2,61
2.	Domatków	338,673	338,673		5,65
3.	Huta Przedborska	89,911	89,911		1,50
4.	Kłapówka	104,683	104,683		1,75
5.	Kolbuszowa	449,153	437,153	12,0	7,44
6.	Kolbuszowa Dolna	509,896	509,896		8,51
7.	Kolbuszowa Górna	983,204	983,204		16,40
8.	Kupno	803,380	803,380		13,40
9.	Nowa Wieś	142,123	141,123	1,0	2,37
10.	Poręby Kupieńskie	140,018	140,018		2,34
11.	Przedbórz	255,560	254,210	1,35	4,26
12.	Świerczów	192,931	192,931		3,22
13.	Werynia	783,809	783,809		13,08
14.	Widelka	797,707	797,707		13,31
15.	Zarębki	249,374	249,374		4,16
SUMA		5 996,981	5 982,631	14,35	100,0

Dokonano szacunkowych obliczeń ilości odpadów zawierających azbest przypadającą na 1 mieszkańca w Gminie Kolbuszowa w oparciu o dane dotyczące liczby mieszkańców oraz powierzchni zinwentaryzowanych płyt azbestowo-cementowych stosowanych w budownictwie. W oparciu o powyższe zestawienie oraz biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców w Gminie Kolbuszowa (23 969 – na dzień 31.12.2024 r.) stwierdza się, iż na jednego mieszkańca Gminy Kolbuszowa przypada około 14,71 m² odpadów zawierających azbest.

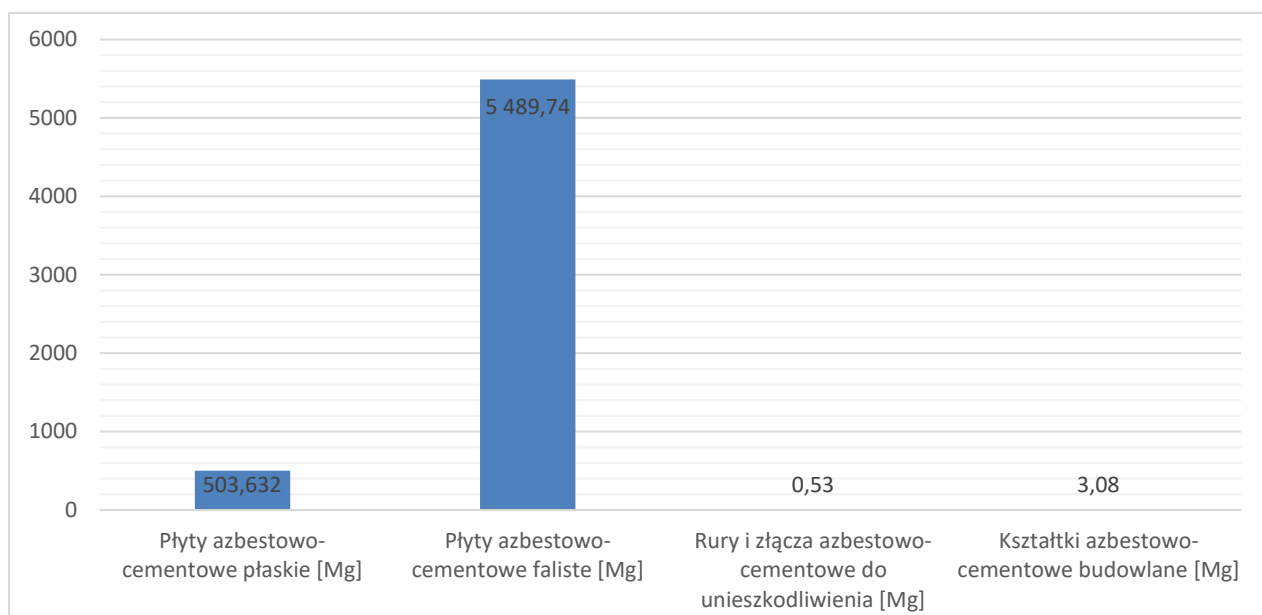
Wykres 1. Zestawienie ilości zinwentaryzowanych w gminie Kolbuszowa płyt azbestowo – cementowych stosowanych w budownictwie w poszczególnych miejscowościach Gminy Kolbuszowa.

Zestawienie ilości zinwentaryzowanych w gminie Kolbuszowa płyt azbestowo – cementowych stosowanych w budownictwie z podziałem na płyty faliste i płaskie przedstawiono w Tabeli 3 oraz na Wykresie 2.

Tabela 3. Zestawienie ilości zinwentaryzowanych w gminie Kolbuszowa płyt azbestowo – cementowych stosowanych w budownictwie z podziałem na płyty faliste i płaskie oraz rur i złączy azbestowo-cementowych do unieszkodliwienia oraz kształtek azbestowo-cementowych budowlanych.

Lp.	Kod wyrobu	Rodzaj wyrobu zawierającego azbest	Kod odpadu powstającego z wyrobu	Ilość wyrobów [Mg]			Całkowity udział [%]
				Razem	Osoby fizyczne	Osoby prawne	
1.	W01	Płyty azbestowo-cementowe płaskie	17 06 05*	503,632	503,632	–	8,37
2.	W02	Płyty azbestowo-cementowe faliste	17 06 05*	5 489,739	5 475,389	14,35	91,57
SUMA				5 993,371	5 979,021	14,35	–
3.	W03.1	Rury i złącza azbestowo-cementowe do unieszkodliwienia	17 06 05*	0,53	0,53	–	0,01
4.	W11.2 Inne	Kształtki azbestowo-cementowe budowlane	17 06 05*	3,08	3,08	–	0,05
SUMA				5 996,981	5 982,631	14,35	100

Na terenie gminy Kolbuszowa zinwentaryzowano łącznie 5 996,981 Mg płyt azbestowo – cementowych stosowanych w budownictwie, w tym 5 489,739 Mg płyt falistych i 503,632 Mg płyt płaskich oraz 0,53 Mg rur i złączy azbestowo-cementowych do unieszkodliwienia i 3,08 Mg kształtek azbestowo-cementowych budowlanych.

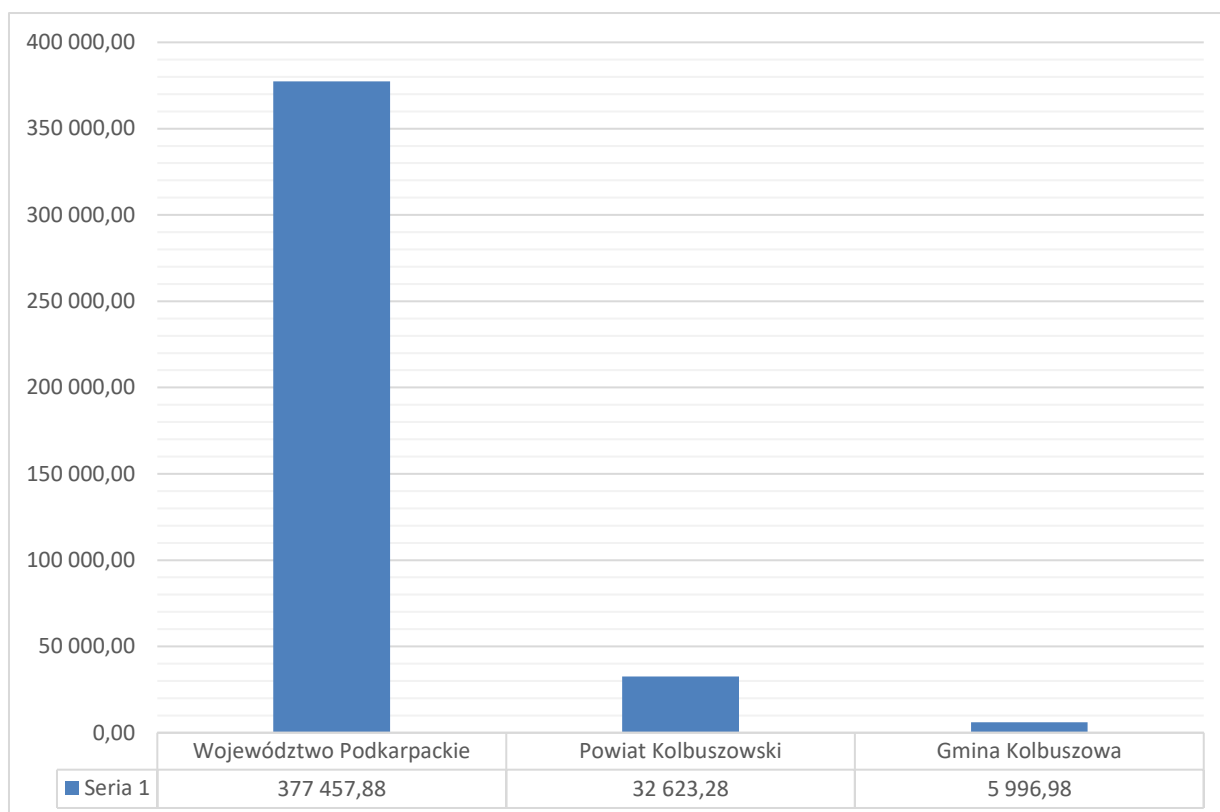
Wykres 2. Zestawienie ilości zinwentaryzowanych w gminie Kolbuszowa wyrobów azbestowo – cementowych stosowanych w budownictwie z podziałem na płyty faliste i płaskie, rur i złączy do unieszkodliwienia oraz kształtek.

Większość wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Kolbuszowa zewidencjonowana została na terenie posesji należących do osób fizycznych.

Tabela 4. Zestawienie ilości zinwentaryzowanych w Gminie Kolbuszowa wyrobów zawierających azbest z podziałem na rodzaj własności.

Lp.	Własność	Ilość wyrobów Mg
1.	Osoby fizyczne	5 982,631
2.	Osoby prawne	14,35
SUMA		5 996,981

Poniżej przedstawiono graficznie stosunek ilości płyt azbestowo – cementowych falistych i płaskich zinwentaryzowanych na terenie Gminy Kolbuszowa, w porównaniu do ilości płyt azbestowo – cementowych znajdujących się na terenie powiatu kolbuszowskiego oraz województwa podkarpackiego.

Wykres 3. Ilość zinwentaryzowanych w gminie Kolbuszowa wyrobów azbestowo – cementowych stosowanych w budownictwie, w porównaniu do ilości wyrobów azbestowo – cementowych znajdujących się na terenie powiatu kolbuszowskiego oraz województwa podkarpackiego.

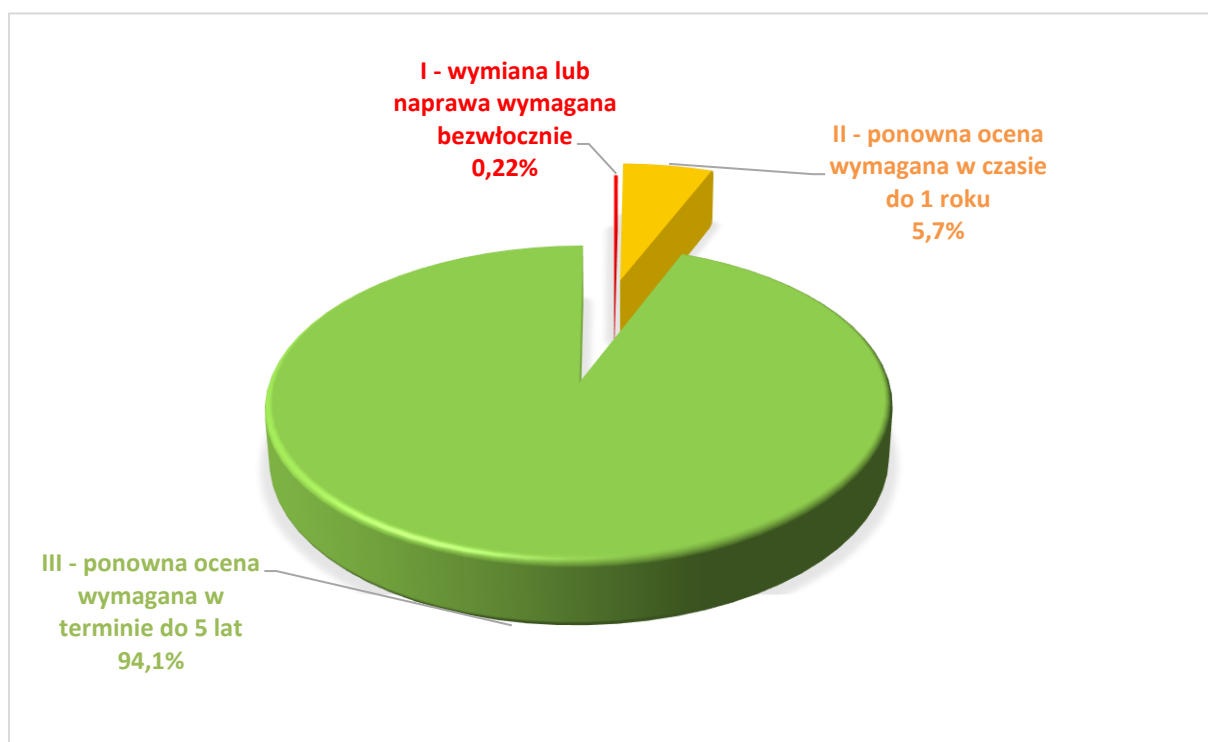
Dla zinwentaryzowanych płyt azbestowo – cementowych, stanowiących pokrycia dachowe oceniono ich stan techniczny oraz możliwość bezpiecznego użytkowania zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz.U. z 2024 r. Nr 71 poz. 649 ze zm.)*. Wyrobom zawierającym azbest zlokalizowanym na terenie Gminy Kolbuszowa, przyznano następujące stopnie:

- Stopień I (wyroby wymagające bezzwłocznej wymiany lub naprawy),
- Stopień II (wyroby wymagające ponownej oceny w czasie do 1 roku),
- Stopień III (wyroby wymagające ponownej oceny w terminie do 5 lat).

Ilość wyrobów azbestowych z podziałem na stopnie pilności usuwania zestawiono w Tabeli 5. oraz przedstawiono na Wykresie 4.

Tabela 5. Stopnie pilności usuwania zinwentaryzowanych wyrobów azbestowych w gminie Kolbuszowa.

Lp.	Stopień pilności usuwania	Ilość wyrobów Mg	Udział %
1.	I wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie	7,1	0,22
2.	II ponowna ocena wymagana w czasie do 1 roku	181,62	5,65
3.	III ponowna ocena wymagana w terminie do 5 lat	3023,0	94,12
RAZEM		3 211,72	100,0

Wykres 4. Procentowy udział stopni pilności usuwania wyrobów zawierających azbest.

5.3. Kierunki i możliwości utylizacji odpadów zawierających azbest na terenie Gminy Kolbuszowa

Nie przewiduje się wzrostu ilości wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Kolbuszowa, z uwagi na obecny całkowity zakaz ich stosowania oraz możliwości skorzystania z dotacji na usuwanie wyrobów zawierających azbest.

Od 2010 roku Gmina Kolbuszowa prowadzi odbiór, transport i utylizację wyrobów zawierających azbest z nieruchomości będących własnością osób fizycznych, przy udziale środków finansowych z własnego budżetu oraz pozyskiwanych z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzkiego Funduszu Gospodarki Wodnej w Rzeszowie.

W latach 2010 – 2024 zebrano łącznie 2 622,72 Mg wyrobów zawierających azbest, co dało średniorocznie 187,3 Mg odpadów poddanych unieszkodliwieniu z terenu Gminy.

Odpady zawierające azbest, z uwagi na zakaz stosowania azbestu, nie mogą być przedmiotem odzysku. Podstawową metodą unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest jest ich bezpieczne składowanie. Odpady mogą być deponowane jedynie na składowiskach odpadów niebezpiecznych, przeznaczonych wyłącznie do składowania odpadów azbestowych, na wydzielonych częściach składowisk odpadów niebezpiecznych oraz na wydzielonych częściach składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne pod warunkiem, że spełnione zostaną warunki techniczne dotyczące bezpiecznego składowania odpadów azbestowych. W celu zabezpieczenia przed emisją pyłów powierzchnie każdej kolejnej warstwy odpadów przykrywa się folią lub warstwą gruntu. Po zakończeniu eksploatacji składowiska (na poziomie 2 m poniżej terenu otoczenia) należy wypełnić je ziemią do poziomu terenu.

Na terenie Gminy Kolbuszowa nie ma składowiska, które mogłoby przyjmować odpady zawierające azbest. Najbliższe ośrodki zlokalizowane w województwie podkarpackim zajmujące się utylizacją i składowaniem odpadów zawierających azbest przedstawiono w Tabeli 6.

Tabela 6. Ośrodki zajmujące się utylizacją i składowaniem odpadów zawierających azbest w województwie podkarpackim (stan na dzień 1 stycznia 2025 r.).

Lp.	Nazwa składowiska	Nazwa i adres zarządzającego składowiskiem
1.	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, Futory	Zakład Usług Komunalnych i Rolniczych Sp. z o.o., 37-630 Oleszyce, ul. Rynek 1 tel. 16 63 15 010, 604 954 669
2.	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Kozodrzy	Zakład Usług Komunalnych w Ostrowie, Ostrów 225, 39-103 Ostrów tel. 17 22 35 809, 607 065 701

5.4. Strategia w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwiania odpadów azbestowych

Ramową strategię Programu przedstawiono mając na względzie cele i dwie grupy zadań (w tym organizacyjnych i inwestycyjnych).

Zadania pozainwestycyjne zmierzają do:

- rzetelnego i kompletnego rozpoznania ilości i stanu wyrobów zawierających azbest znajdujących się na terenie Gminy Kolbuszowa,
- opracowanie harmonogramu usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwiania odpadów azbestowych wraz z zaleceniami i wytycznymi dotyczącymi sposobów bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest,
- zintensyfikowania kontroli tzw. "dzikich wysypisk odpadów" gdzie znajdują się także odpady azbestowe,
- organizacji kampanii informacyjnej o szkodliwości azbestu i bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest,
- weryfikacji skali problemu obecności materiałów zawierających azbest na obszarze Gminy Kolbuszowa w oparciu o program wojewódzki,
- usprawnienia monitoringu bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest i składowania odpadów azbestowych,
- wdrożenia monitoringu realizacji gminnego programu usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwiania odpadów azbestowych,
- intensyfikacji procesu poszukiwania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych dla wsparcia usuwania wyrobów zawierających azbest i ich unieszkodliwiania,

Zadania inwestycyjne zmierzają do:

- zwiększenia ilości usuwanych wyrobów zawierających azbest, wyeliminowania negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców Gminy Kolbuszowa spowodowanych azbestem,
- likwidacji negatywnego oddziaływania azbestu na środowisko naturalne.

5.5. Harmonogram realizacji „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Kolbuszowa na lata 2025 – 2032”

Zgodnie z „*Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032*”, aby zrealizować trzy główne cele jakimi jest:

- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest,
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych powodowanych kontaktem z włóknami azbestu,
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko,

należy skupić się na realizacji zadań, które podzielono na pięć grup tematycznych. Są to:

- 1) Zadania legislacyjne;
- 2) Działania edukacyjno-informacyjne obejmujące: działania skierowane do dzieci i młodzieży, szkolenia pracowników administracji rządowej i samorządowej, opracowywanie materiałów informacyjnych i edukacyjnych, ocenę i promocję technologii

- unicestwienia włókien azbestu w odpadach azbestowych, organizację krajowych i międzynarodowych szkoleń, seminariów, konferencji, kongresów i udział w nich;
- 3) Zadania w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest obejmujące: usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych, oczyszczanie terenów nieruchomości, oczyszczanie obiektów użyteczności publicznej, miejsc publicznych, terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest, budowę składowisk odpadów azbestowych oraz budowę instalacji i urządzeń do unicestwienia włókien azbestu w odpadach azbestowych, zadania wspierające, w tym wsparcie finansowe opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczania terenów z azbestu na wszystkich szczeblach;
 - 4) Monitoring realizacji Programu w postaci elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest;
 - 5) Działania w zakresie oceny narażenia i ochrony zdrowia, w tym działalność Ośrodka Referencyjnego Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem.

Realizacja znacznej większości zadań wyznaczonych w ramach wyżej wymienionych grup tematycznych nie leży w gestii samorządów szczebla gminnego, a tym samym Gminy Kolbuszowa. W Tabeli 7 przedstawiono praktyczne możliwości gminy w kwestii zadań, których realizacja przyczyni się do skutecznej realizacji celów niniejszego Programu, stanowiąc jednocześnie plan harmonogramu działań na lata 2025-2032.

Proces usuwania wyrobów zawierających azbest, zgodnie z zapisami „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”, powinien być zakończony 31 grudnia 2032 roku. Wynika to z bardzo dużej ilości tych wyrobów oraz wysokości potrzebnych środków finansowych. Tak długotrwałe zadanie wymaga zdefiniowania ramowej strategii w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest oraz unieszkodliwiania odpadów azbestowych.

Dla potrzeb niniejszego Programu przyjęto podzielenie okresu do 2032 roku na 4 podokresy, tj.:

- okres I: lata 2015 – 2019,
- okres II: lata 2020 – 2023,
- okres III: lata 2024 – 2028,
- okres IV: lata 2029 – 2032.

Przewiduje się usuwanie corocznie co najmniej około 180 Mg wyrobów. W latach ubiegłych, tj. w latach 2010 – 2024 zebrano łącznie 2 622,72 Mg wyrobów zawierających azbest, co dało średniorocznie 174,85 Mg odpadów poddanych unieszkodliwieniu z terenu Gminy. Oznacza to, że prognozowana ilość usuwanych odpadów, na podstawie dotychczasowych doświadczeń, może być uznawana jako całkowicie możliwa do zrealizowania.

Tabela 7. Harmonogram realizacji zadań wynikających z Programu.

Lp.	Zadanie	Zakres działania	Termin realizacji
1.	Działania edukacyjno-informacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • opracowanie systemu edukacyjnego dotyczącego szkodliwości azbestu, • informowanie poprzez stronę internetową lub ulotki o działaniach gminy podjętych w celu likwidacji azbestu, • udostępnienie informacji poprzez stronę internetową o aktualnych aktach prawnych regulujących sposób zabezpieczenia, usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest, • informowanie o potencjalnych źródłach dofinansowań w kwestii usuwania wyrobów zawierających azbest; 	2025 – 2032
2.	Organizacja systemu odbierania i zagospodarowania odpadów w ramach posiadanych środków przeznaczonych na ten cel	<ul style="list-style-type: none"> • wybór wykonawców w drodze przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych – podmiotów zajmujących się zbiórką i transportem wyrobów zawierających azbest 	2025 – 2032
		<ul style="list-style-type: none"> • wyznaczenie części środków finansowych z budżetu Gminy na realizację Programu - Rada Miejska w Kolbuszowej będzie uchwałała corocznie w Budżecie Miasta i Gminy Kolbuszowa stosowne środki na realizację Programu 	
		<ul style="list-style-type: none"> • pozyskanie funduszy ze źródeł zewnętrznych – Gmina Kolbuszowa podejmie starania w celu pozyskania funduszy ze źródeł krajowych i zagranicznych na realizację Programu 	2025 – 2032
		<ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie rejestru wniosków mieszkańców o dofinansowanie 	2025 – 2032
3.	Monitoring realizacji Programu	<ul style="list-style-type: none"> • aktualizacja inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest na terenie gminy, • sprawozdawczość w zakresie realizacji Programu, 	2026 – 2032
4.	Okresowa weryfikacja Programu	<ul style="list-style-type: none"> • aktualizacja Programu w celu dostosowania do zmieniających się warunków prawnych, finansowych oraz możliwości realizacyjnych. 	Co 5 lat

5.6. Koszty usuwania wyrobów zawierających azbest na obszarze Gminy Kolbuszowa

Wprowadzanie w życie Programu wiązać się będzie z koniecznością ponoszenia określonych kosztów niezbędnych do realizacji przedsięwzięć przewidzianych w niniejszym opracowaniu. Usuwanie wyrobów zawierających azbest jest kosztownym przedsięwzięciem.

W latach 2010-2024 łączny koszt usuwania wyrobów azbestowych z terenu gminy Kolbuszowa wyniósł 862 211,98 zł, z czego 448 105,48 zł to środki własne, 109 984,12 zł

środki pozyskane z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, natomiast 187 602,00 zł to środki pozyskane z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (tabela 8).

Tabela 8. Zestawienie poniesionych kosztów odbioru i zagospodarowania wyrobów zawierających azbest w latach 2010-2024.

Rok	Masa zebranych odpadów zawierających azbest [Mg]	Jednostkowy koszt odbioru i zagospodarowania odpadów zawierających azbest	Całkowity koszt odbioru i zagospodarowania [zł]	Środki gminne [zł]	Środki pozyskane z WFOŚiGW*	Środki pozyskane z NFOŚiGW**
2010	72,96	347,77	25 373,54	25 373,54	-	-
2011	175,96	329,62	58 000,45	11 292,84	19 232,73	27 475,08
2012	242,79	302,39	73 419,69	28 556,52	18 473,07	26 390,10
2013	158,94	318,60	50 638,28	22 588,28	11 550,00	16 500,00
2014	210,58	318,60	67 090,79	28 249,53	15 993,46	22 847,60
2015	138,77	317,52	44 062,25	16 439,63	11 374,02	16 248,60
2016	162,56	320,76	52 142,75	25 403,11	11 010,44	15 729,20
2017	144,53	318,38	46 015,46	28 581,96	7 178,50	10 255,00
2018	170,63	286,2	48 834,31	48 834,31	-	-
2019	227,50	299,16	68 058,90	68 058,90	-	-
2020	158,19	322,00	55 012,15	16 592,15	15 820,00	22 600,00
2021	179,85	320,76	57 688,69	51 688,69	1 764,71	4 235,29
2022	180,00	328,32	59 097,60	53 097,60	1 764,71	4 235,29
2023	170,00	339,12	57.650,40	23.348,42	3 000,98	31 301,00
2024	229,46	432,00	99 126,72	99 126,72	-	-
Razem	2622,72	-	862 211,98	448.105,48	109 984,12	187 602,00

Objaśnienia:

*Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,

** Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Przeprowadzono analizę rynku, z której wynika, iż cena usługi odbioru, załadunku, transportu i zagospodarowania na składowisko 1 Mg odpadów zawierających azbest waha się w granicach 350 – 500 zł za tonę. Do oszacowania kosztów przedsięwzięcia przyjęto 400 zł/tonę, średniorocznie gmina odbiera 180 Mg wyrobów azbestowych, co daje w latach 2025-2032 prognozowany łączny koszt 576 000 zł.

Usuwanie wyrobów azbestowych jest procesem złożonym i nie można z góry założyć równomiernego realizowania Programu. O kolejności usuwania wyrobów azbestowych powinny decydować wyniki ich stanu technicznego. W pierwszej kolejności powinny zostać usunięte te wyroby, które w ocenie stanu technicznego uzyskały I stopień pilności

Szacunkowe koszty usunięcia wyrobów zawierających azbest, według stopnia pilności wyniosą:

- I stopień – wymagane bezzwłoczne usunięcie szacowany koszt to: 2 840,00 zł

- II stopień – ponowna ocena po roku – szacowany koszt usunięcia: 72 648,00 zł
 - III stopień – ponowna ocena po 5 latach – szacowany koszt usunięcia: 1 209 200,00 zł
- Szacunkowy koszt całkowitego usunięcia odpadów zawierających azbest z gminy Kolbuszowa wyniesie 1 284 688,00 zł.

5.7. Możliwości pozyskania środków finansowych na działania związane z usuwaniem azbestu na terenie Gminy Kolbuszowa oraz składowaniem odpadów zawierających azbest

Usuwanie wyrobów zawierających azbest, szczególnie elementów budowlanych jest kosztowne i wymaga odpowiednich nakładów finansowych. Zgodnie z założeniami Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 - 2032 koszty związane z usunięciem wyrobów zawierających azbest mają być finansowane przez właścicieli – zarządców obiektów, w tym prywatnych właścicieli obiektów posiadających wyroby zawierające azbest.

Inicjatywy samorządu terytorialnego, zmierzające do sukcesywnego usuwania wyrobów azbestowych i likwidacji skutków ich szkodliwości dla mieszkańców i środowiska dają możliwości dofinansowania powyższych działań z funduszy jednostek samorządowych, środków celowych funduszy ekologicznych, a także ze środków funduszy Unii Europejskiej. Stąd też rola samorządu w pozyskiwaniu funduszy na wsparcie realizacji Programu usuwania wyrobów azbestowych z terenu Gminy ma istotne znaczenie, w szczególności dla prywatnych właścicieli obiektów, dla których usunięcie wyrobów zawierających azbest i w następstwie odnowa pokryć dachowych obiektów w większości przekracza ich możliwości finansowe.

Program usuwania azbestu dla Gminy Kolbuszowa stanowi podstawowy instrument wspierający pozyskiwanie środków zewnętrznych na działania zmierzające do oczyszczania terenu z wyrobów zawierających azbest. Specjalne procedury konieczne do wdrożenia przy pracach z azbestem i sposób jego unieszkodliwiania wymagają znacznych środków finansowych. Konieczne jest zatem pozyskiwanie jak największego wsparcia finansowego dla wszystkich możliwych inicjatyw związanych z usuwaniem wyrobów i odpadów zawierających azbest.

Finansowanie likwidacji wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Kolbuszowa może być oparte na środkach pozyskanych z:

- Budżetu Miasta i Gminy Kolbuszowa,
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie,
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Środków Regionalnego Programu Operacyjnego,
- innych programów Unii Europejskiej,
- środków pochodzących od osób fizycznych i prawnych.

Planuje się, iż osobom fizycznym będzie refundowane do 50% kosztów kwalifikowanych poniesionych wydatków w postaci dotacji celowej na demontaż, odbiór, transport oraz składowanie (unieszkodliwianie) odpadów zawierających azbest. Wysokość dofinansowania dostosowana będzie do ilości środków finansowych pozyskanych z funduszy zewnętrznych w danym roku realizacji Programu.

Możliwości i zakres finansowania będzie określał opracowany przez Urząd Miejski w Kolbuszowej Regulamin (Załącznik nr 7).

Osoby prawne będą usuwały wyroby zawierające azbest na własny koszt. Osoby prawne również mają możliwość starania się bezpośrednio o wsparcie finansowe do Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie lub innych instytucji świadczących w tym zakresie wsparcie finansowe.

Powyższe założenia i cele zawarte w „Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Kolbuszowa na lata 2025 - 2032” będą realizowane wyłącznie, gdy uda się pozyskać środki finansowe na realizację założonych działań w niniejszym Programie.

6. PODSUMOWANIE

Głównym celem Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Kolbuszowa jest zaplanowanie usunięcia wyrobów azbestowych z terenu Gminy oraz ich bezpieczne unieszkodliwienie.

Pomimo wprowadzenia zakazu stosowania azbestu w nowych budynkach i technologiach będzie on elementem struktury wielu obiektów jeszcze przez kilkadziesiąt lat. Sama obecność materiałów azbestowych w budynkach nie jest szkodliwa. Niebezpieczeństwo pojawia się w wyniku nieprawidłowego obchodzenia się z tymi elementami, na skutek czego mogą one stać się źródłem emisji włókien azbestowych do powietrza.

W niniejszym opracowaniu zostały zawarte podstawowe informacje dotyczące azbestu i jego szkodliwości na zdrowie człowieka i środowisko.

Dokonano przeglądu przepisów prawnych obowiązujących w prawodawstwie polskim i Dyrektywach Unijnych, dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest. Program zawiera dokładną analizę wyrobów azbestowych występujących na terenie Gminy Kolbuszowa.

W trakcie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, a w szczególności płyt azbestowo – cementowych na terenie Gminy Kolbuszowa pozyskano informacje o ilości i stanie wyrobów zawierających azbest zlokalizowanych w Gminie. Na podstawie uzyskanych wyników inwentaryzacji można stwierdzić, iż na terenie Gminy Kolbuszowa znajduje się jeszcze **3211,72 Mg** tego odpadu.

W Programie zawarto informacje dotyczące właściwości azbestu, jak również określono harmonogram zadań do realizacji, szacując ich koszt w rozbiciu na lata. Określone w harmonogramie zadania uwzględniają rolę samorządu gminnego w jego realizacji. Proces usuwania wyrobów zawierających azbest powinien być zakończony do końca 2032 roku. Przyjęto harmonogram zgodny z „*Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032*”.

Dokument ten wskazuje możliwości finansowania Programu i pozyskiwania środków na jego realizację przez poszczególnych beneficjentów.

Realizacja Programu wymagać będzie ponoszenia znacznych kosztów inwestycyjnych, jak również podejmowania działań organizacyjnych i edukacyjnych. Zakres przewidywanych inwestycji obejmuje nie tylko obiekty infrastruktury, ale także maszyny i urządzenia stanowiące środki trwałe.

Cele określone w Programie oraz zaproponowany system usuwania wyrobów azbestowych na obszarze Gminy stwarzają szansę na stopniowe eliminowanie niekorzystnych dla środowiska zjawisk związanych z azbestem.

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

Załącznik nr 1 – Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest.

Załącznik nr 2 – Informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania.

Załącznik nr 3 – Informacja o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystywanie zostało zakończone.

Załącznik nr 4 – Wzór oznakowania dla miejsc zawierających azbest lub wyroby zawierające azbest.

Załącznik nr 5 – Karta Ewidencji Odpadu

Załącznik nr 6 – Karta Przekazania Odpadu

Załącznik nr 7 – Regulamin udzielania dotacji celowej na dofinansowanie inwestycji służących ochronie środowiska, polegających na usuwaniu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest z terenu nieruchomości położonych na terenie Gminy Kolbuszowa

BIBLIOGRAFIA

1. Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032.
2. Obowiązujące akty prawne dotyczące azbestu oraz ochrony przed jego szkodliwością.
3. Poradnik stosowania przepisów i procedur dotyczących pozyskiwania z krajowych i zagranicznych funduszy pomocowych dodatkowych środków finansowych na usuwanie materiałów zawierających azbest”, Ministerstwo Gospodarki, 2008r.
4. Kompleksowy program gospodarki odpadami niebezpiecznymi w regionie Polski południowej – Instytut Gospodarki Odpadami, Katowice.
5. Strona internetowa: www.kolbuszowa.pl
6. Strona internetowa: www.bazaazbestowa.gov.pl
7. Azbest – Podręcznik wydany przez Komitet Starszych Inspektorów Pracy.

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Położenie Gminy Kolbuszowa na mapie Polski oraz województwa podkarpackiego.

Rysunek 2. Mapa Gminy Kolbuszowa.

Rysunek 3. Podział administracyjny Gminy Kolbuszowa.

Rysunek 4. Schemat Procedury 1 postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Rysunek 5. Schemat Procedury 2 postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Rysunek 6. Schemat Procedury 3 postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Rysunek 7. Schemat Procedury 4 postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Rysunek 8. Schemat Procedury 5 postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Rysunek 9. Schemat Procedury 6 postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Wykres 1. Zestawienie ilości zinwentaryzowanych w gminie Kolbuszowa płyt azbestowo – cementowych stosowanych w budownictwie w poszczególnych miejscowościach Gminy Kolbuszowa.

Wykres 2. Zestawienie ilości zinwentaryzowanych w gminie Kolbuszowa wyrobów azbestowo – cementowych stosowanych w budownictwie z podziałem na płyty faliste i płaskie, rur i złączy do unieszkodliwienia oraz kształtek.

Wykres 3. Ilość zinwentaryzowanych w gminie Kolbuszowa wyrobów azbestowo – cementowych stosowanych w budownictwie, w porównaniu do ilości wyrobów azbestowo –

cementowych znajdujących się na terenie powiatu kolbuszowskiego oraz województwa podkarpackiego.

Wykres 4. Procentowy udział stopni pilności usuwania wyrobów zawierających azbest.

SPIS TABEL

Tabela 1. Struktura administracyjna Gminy Kolbuszowa.

Tabela 2. Zestawienie ilości zinwentaryzowanych w Gminie Kolbuszowa wyrobów zawierających azbest z podziałem na poszczególne miejscowości Gminy.

Tabela 3. Zestawienie ilości zinwentaryzowanych w gminie Kolbuszowa płyt azbestowo – cementowych stosowanych w budownictwie z podziałem na płyty faliste i płaskie oraz rur i złączy azbestowo-cementowych do unieszkodliwienia oraz kształtek azbestowo-cementowych budowlanych.

Tabela 4. Zestawienie ilości zinwentaryzowanych w Gminie Kolbuszowa wyrobów zawierających azbest z podziałem na rodzaj własności.

Tabela 5. Stopnie pilności usuwania zinwentaryzowanych wyrobów azbestowych w gminie Kolbuszowa.

Tabela 6. Ośrodki zajmujące się utylizacją i składowaniem odpadów zawierających azbest w województwie podkarpackim.

Tabela 7. Harmonogram realizacji zadań wynikających z Programu.

Tabela 8. Zestawienie poniesionych kosztów odbioru i zagospodarowania wyrobów zawierających azbest w latach 2010-2024.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1

**OCENA
stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest**

Nazwa miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

.....

Adres miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

.....

Rodzaj zabudowy¹⁾:

Numer działki ewidencyjnej²⁾:

Numer obrębu ewidencyjnego²⁾:

Nazwa, rodzaj wyrobu³⁾:

Ilość wyrobów⁴⁾:

Data sporządzenia poprzedniej oceny⁵⁾:

Grupa/ nr	Rodzaj i stan wyrobu	Punkty	Ocena
I	Sposób zastosowania azbestu		
1	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)	30	
2	Tynk zawierający azbest	30	
3	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1 000 kg/m ³)	25	
4	Pozostałe wyroby z azbestem (np. pokrycia dachowe, elewacyjne)	10	
II	Struktura powierzchni wyrobu z azbestem		
5	Duże uszkodzenia powierzchni, naruszona struktura włókien	60	
6	Niewielkie uszkodzenia powierzchni (rysy, odpryski, załamania), naruszona struktura włókien	30	
7	Ścisła struktura włókien przy braku warstwy zabezpieczającej lub jej dużych ubytkach	15	
8	Warstwa zabezpieczająca bez uszkodzeń	0	
III	Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem		
9	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac	30	
10	Wyrób bezpośrednio dostępny (do wysokości 2 m)	15	
11	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne	10	
12	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania lub czynniki atmosferyczne	10	
13	Wyrób nie jest narażony na wpływy zewnętrzne	0	
IV	Miejsce usytuowania wyrobu w stosunku do pomieszczeń użytkowych		
14	Bezpośrednio w pomieszczeniu	30	
15	Za zawieszonym, nieszczelnym sufitem lub innym pokryciem	25	

16	W systemie wywietrzania pomieszczenia (kanały wentylacyjne)	25	
17	Na zewnątrz obiektu (np. tynk)	20	
18	Elementy obiektu (np. osłony balkonowe, filarki międzyokienne)	10	
19	Za zawieszonym szczelnym sufitem lub innym pokryciem, ponad pyłoszczelną powierzchnią lub poza szczelnym kanałem wentylacyjnym	5	
20	Bez kontaktu z pomieszczeniem (np. na dachu odizolowanym od pomieszczeń mieszkalnych)	0	
V	Wykorzystanie miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej		
21	Regularne przez dzieci, młodzież lub sportowców	40	
22	Stale lub częste (np. zamieszkanie, miejsce pracy)	30	
23	Czasowe (np. domki rekreacyjne)	15	
24	Rzadkie (np. strychy, piwnice, komórki)	5	
25	Nie użytkowane (np. opuszczone zabudowania mieszkalne lub gospodarskie, wyłączone z użytkowania obiektu, urządzenia lub instalacje)	0	
		SUMA PUNKTÓW OCENY	
		STOPIEŃ PILNOŚCI	

UWAGA: W każdej z pięciu grup arkusza należy wskazać co najmniej jedną pozycję. Jeśli w grupie zostanie wskazana więcej niż jedna pozycja, sumując punkty z poszczególnych grup, należy uwzględnić tylko pozycję o najwyższej punktacji w danej grupie. Sumaryczna liczba punktów pozwala określić stopień pilności:

Stopień pilności I od 120 punktów

wymagane pilnie usunięcie (wymiana na wyrób bezazbestowy) lub zabezpieczenie

Stopień pilności II od 95 do 115 punktów

wymagana ponowna ocena w terminie do 1 roku

Stopień pilności III do 90 punktów

wymagana ponowna ocena w terminie do 5 lat

.....
Oceniający
(nazwisko i imię)

.....
Właściciel/Zarządca

.....
(miejscowość, data)

.....
(adres lub pieczęć z adresem)

Objaśnienia:

- 1) Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, inny.
- 2) Należy podać numer obrębu ewidencyjnego i numer działki ewidencyjnej faktycznego miejsca występowania azbestu.
- 3) Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:
 - płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
 - płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
 - rury i złącza azbestowo-cementowe,
 - izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
 - wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
 - przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
 - szczeliwa azbestowe,
 - taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
 - wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
 - papier, tektura,
 - inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura, podać jakie.
- 4) Ilość wyrobów azbestowych podana w jednostkach masy (Mg) oraz w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (m², m³, mb).
- 5) Należy podać datę przeprowadzenia poprzedniej oceny; jeśli jest to pierwsza ocena, należy wpisać "pierwsza ocena".

Załącznik nr 2

INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾ I MIEJSCU ICH WYKORZYSTYWANIA

1. Miejsce, adres, nr działki:
-
2. Właściciel/zarządca/użytkownik³⁾:
- a) osoba prawna - nazwa, adres
-
- b) osoba fizyczna - imię, nazwisko i adres
-
3. Tytuł własności:
-
4. Nazwa, rodzaj wyrobu²⁾
-
5. Ilość (m², tony)³⁾ do utylizacji:
6. Pozostała ilość wyrobu do utylizacji z innych budynków pod wskazanym adresem (m², tony):
7. Przydatność do dalszej eksploatacji⁴⁾
8. Przewidywany termin usunięcia wyrobu:
- a) okresowej wymiany z tytułu zużycia wyrobu⁵⁾:
- b) całkowitego usunięcia niebezpiecznych materiałów i substancji:
9. Rysunek lub mapa określającą usytuowanie na nieruchomości budynku, z którego będzie usuwany azbest⁶⁾ (załączyć do niniejszego wniosku).

.....
(podpis, data)

Objaśnienia:

^{*)} Niepotrzebne skreślić.

¹⁾ Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.

²⁾ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie nie wymienione, w tym papier i tektura.

³⁾ Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, pomiar z natury).

- 4) Według "Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest" - załącznik nr 1 do rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest.
- 5) Na podstawie corocznego rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny.
- 6) Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjnym terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest.

Załącznik nr 3

**INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾, KTÓRYCH
WYKORZYSTYWANIE ZOSTAŁO ZAKOŃCZONE**

1. Miejsce, adres
-
2. Właściciel/zarządca/użytkownik³⁾:
- a) osoba prawna - nazwa, adres
-
- b) osoba fizyczna - imię, nazwisko i adres
-
3. Tytuł własności
-
4. Nazwa, rodzaj wyrobu²⁾
-
5. Ilość (m², tony)³⁾
6. Rok zaprzestania wykorzystywania wyrobów.....
7. Planowane usunięcie wyrobów:
- a) sposób:
- b) przez kogo:
- c) termin:
8. Inne istotne informacje o wyrobach⁴⁾

.....
(podpis, data)

Objaśnienia:

*) Niepotrzebne skreślić.

1) Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.

2) Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

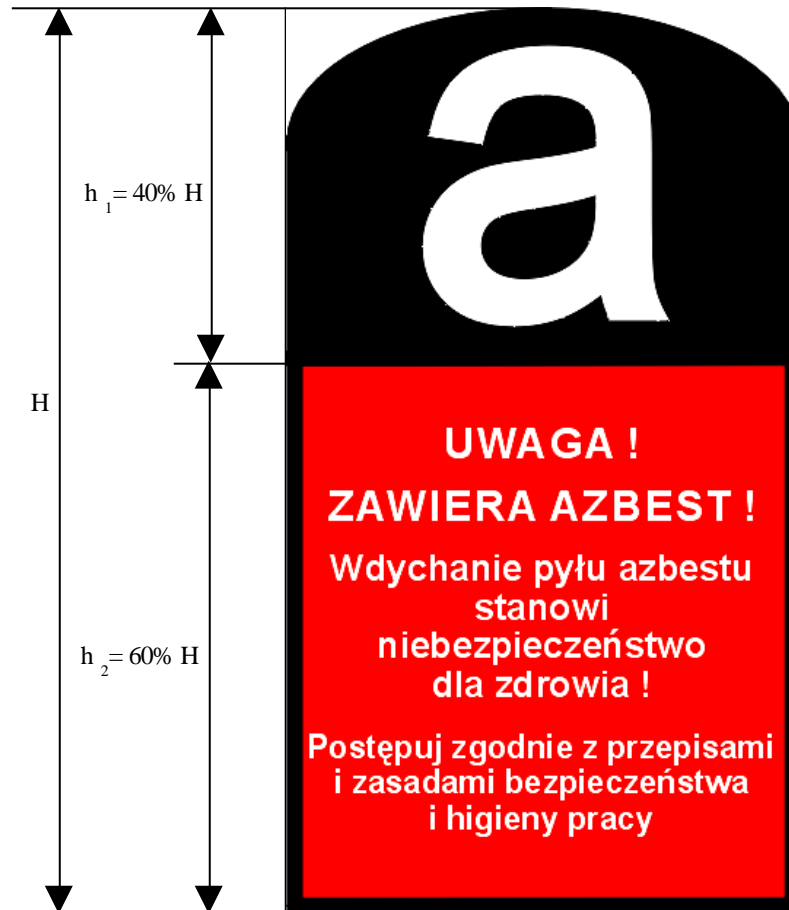
- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie nie wymienione, w tym papier i tektura.

3) Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, pomiar z natury).

4) Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjnym.

Załącznik nr 4

**WZÓR OZNAKOWANIA DLA MIEJSC ZAWIERAJĄCYCH AZBEST LUB
WYROBY ZAWIERAJĄCE AZBEST**

Oznakowanie wzorowane jest na postanowieniu Unii Europejskiej (załącznik II do Dyrektywy 83/478/EWG).

Wszystkie wyroby zawierające azbest oraz odpady lub miejsca ich występowania powinny być oznakowane w następujący sposób:

- 1) oznakowanie zgodne z podanym wzorem, powinno posiadać wymiary co najmniej 5 cm wysokości (H) i 2,5 cm szerokości,
- 2) oznakowanie powinno się składać z dwóch części: części górnej ($h_1 = 40\% H$) zawierającej literę „a” w białym kolorze na czarnym tle, części dolnej ($h_2 = 60\% H$), zawierającej standardowy napis w białym i/lub czarnym kolorze na czerwonym tle i powinien być wyraźnie czytelny,
- 3) jeżeli wyrób zawiera krokidolit, standardowo stosowany zwrot „zawiera azbest” powinien być zastąpiony zwrotem „zawiera krokidolit-azbest niebieski”.

KARTA EWIDENCJI ODPADU

WZÓR KARTY EWIDENCJI ODPADÓW

KARTA EWIDENCJI ODPADÓW ^{(1),(2)}										Nr karty	Rok kalendarzowy
Kod odpadu ³⁾											
Kodziej odpadu ³⁾											
Procentowa zawartość PCB w odpadzie ⁴⁾											
Posiadacz odpadów ⁵⁾											
Nr rejestrowy ⁶⁾											
NIP ⁷⁾											
Adres posiadacza odpadów ⁸⁾											
Województwo	Gmina	Miejscowość	Telefon służbowy	E-mail							
Ulica		Nr domu	Nr lokalu	Kod pocztowy							
Miejsce prowadzenia działalności ⁹⁾											
Województwo	Gmina	Miejscowość	Telefon służbowy	E-mail							
Ulica		Nr domu	Nr lokalu	Kod pocztowy							
Działalność w zakresie: ¹⁰⁾		W	Zb	Od	Un	Ok					
		☐	☐	☐	☐	☐					
Miesiąc	Masa wytworzonych odpadów [Mg] ^{(11),(12)} w związku z eksploatacją instalacji	Masa odebranych odpadów komunalnych [Mg] ^{(13),(14)}	Masa odpadów wydobytych ze składowiska [Mg] ⁽¹⁵⁾	Odpady przyjęte przez posiadacza odpadów		We własnym zakresie		Gospodarowanie odpadami		Imię i nazwisko osoby sporządzającej	
				Masa [Mg] ⁽¹⁶⁾	Nr karty przekazania odpadów ⁽⁴⁾	Masa [Mg] ⁽¹⁷⁾	R.D. ⁽¹⁸⁾	Sposób gospodarowania ⁽¹⁹⁾	Masa [Mg] ⁽²⁰⁾		Nr karty przekazania odpadów ⁽²¹⁾

Objaśnienia:

- ¹⁾ Nie dotyczy komunalnych osadów ściekowych stosowanych w celach, o których mowa w art. 96 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, prowadzącego zakład przetwarzania, o którym mowa w ustawie z dnia 11 września 2015 r. o zużyтым sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1466, z późn. zm.), w zakresie odpadów powstałych w wyniku demontażu zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego oraz prowadzącego stację demontażu i prowadzącego punkt zbierania pojazdów, o których mowa w ustawie z dnia 20 stycznia 2005 r. o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji (Dz. U. z 2018 r. poz. 578, z późn. zm.), w zakresie gospodarowania pojazdami wycofanymi z eksploatacji oraz sprzedawcy odpadów i pośrednika w obrocie odpadami. W przypadku odpadów komunalnych do wypełnienia karty ewidencji odpadów jest obowiązany podmiot, który uzyskał wpis do rejestru określonego w art. 9b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.
- ²⁾ W przypadku wytwarzania, zbierania, przetwarzania odpadów należy sporządzać osobną kartę ewidencji odpadów dla każdego miejsca prowadzenia działalności. W przypadku usług, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 32 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, kartę należy sporządzić dla danego rodzaju odpadu dla wszystkich świadczonych usług z terenu danego województwa. W przypadku odbierania odpadów komunalnych należy sporządzić osobno kartę dla każdej gminy, z terenu której odpady komunalne są odbierane.
- ³⁾ Zgodnie z katalogiem odpadów określonym w przepisach wydanych na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.
- ⁴⁾ Dotyczy działalności w zakresie unieszkodliwiania PCB.
- ⁵⁾ Podać imię i nazwisko lub nazwę posiadacza odpadów. W przypadku odbierania odpadów komunalnych posiadaczem obowiązany do wypełnienia karty ewidencji odpadów jest podmiot, który uzyskał wpis do rejestru określonego w art. 9b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.
- ⁶⁾ Podać numer rejestrowy, o którym mowa w art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.
- ⁷⁾ O ile posiada.
- ⁸⁾ Podać adres zamieszkania lub siedziby posiadacza odpadów.
- ⁹⁾ Podać adres miejsca prowadzenia działalności. W przypadku prowadzenia działalności w zakresie obiektów liniowych, o których mowa w art. 3 pkt 3a ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, oraz w przypadku wykonywania usług, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 32 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, należy wpisać nazwę województwa i gminy, na terenie których są wytwarzane odpady w związku z prowadzeniem działalności w zakresie ww. obiektów liniowych lub świadczeniem ww. usług. W przypadku podmiotu, który uzyskał wpis do rejestru określonego w art. 9b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, należy podać nazwę województwa i gminy.
- ¹⁰⁾ Zaznaczyć symbolem X właściwy kwadrat: W – wytwarzanie odpadów, Zb – zbieranie odpadów, Od – odzysk, Un – unieszkodliwianie, Ok – odbieranie odpadów komunalnych.
- ¹¹⁾ Podać masę odpadów z dokładnością do trzeciego miejsca po przecinku dla odpadów niebezpiecznych oraz innych niż niebezpieczne. W przypadku gdy masa odpadów jest mniejsza niż 1 kg, należy podać masę w zaokrągleniu do 0,001 Mg.
- ¹²⁾ Nie dotyczy odpadów komunalnych.
- ¹³⁾ Wypełnia podmiot, który uzyskał wpis do rejestru określonego w art. 9b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.
- ¹⁴⁾ Podać numer karty przekazania odpadów, na podstawie której odpad został przyjęty. W przypadku przywozu odpadów na terytorium kraju należy wpisać – „Przywóz do RP”. W przypadku przyjmowania odpadów z innego miejsca prowadzenia działalności danego posiadacza odpadów, należy wskazać to miejsce, podając – nazwę województwa, nazwę miejscowości, ulicę, nr domu i lokalu. W przypadku przyjmowania odpadów od posiadacza zwolnionego z obowiązku prowadzenia ewidencji odpadów, należy wpisać – „Z”.
- ¹⁵⁾ Symbole R określają procesy odzysku zgodnie z załącznikiem nr 1 do ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Symbole D określają procesy unieszkodliwiania odpadów zgodnie z załącznikiem nr 2 do ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.
- ¹⁶⁾ Wpisać „Rec” – w przypadku gdy odpady są poddawane recyklingowi w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 23 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Wpisać „Wtn” – w przypadku wypełniania terenów niekorzystnie przekształconych, rozumianego jako proces odzysku rodzajów odpadów, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 30 ust. 5 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Wpisać „Ppu” – w przypadku przygotowania do ponownego użycia w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 22 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. W pozostałych przypadkach rubryka pozostaje pusta.
- ¹⁷⁾ Podać numer karty przekazania odpadów, na podstawie której odpad został przekazany innemu posiadaczowi odpadów. W przypadku wywozu odpadów poza terytorium kraju należy wpisać – „Wywóz poza RP”. W przypadku przekazania odpadów osobom fizycznym lub jednostkom organizacyjnym niebędącym przedsiębiorcami do wykorzystania na własne potrzeby zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 27 ust. 10 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, należy wpisać – „Przekazane os. fiz.”. W przypadku przekazywania odpadów innemu posiadaczowi odpadów zwolnionemu z obowiązku prowadzenia ewidencji odpadów, należy wpisać – „Z”. W przypadku przekazywania do innego miejsca prowadzenia działalności danego posiadacza odpadów, należy wskazać to miejsce, podając – nazwę województwa, nazwę miejscowości, ulicę, nr domu i lokalu.

KARTA PRZEKAZANIA ODPADU

KARTA PRZEKAZANIA ODPADÓW		Nr karty ⁽¹⁾	Rok kalendarzowy
Nazwa i adres posiadacza odpadów, który przekazuje odpad ^(1,3)		Nazwa i adres posiadacza odpadów, który przejmuje odpad ^(1,6)	
Miejsce prowadzenia działalności ⁽⁷⁾		Miejsce prowadzenia działalności ⁽⁷⁾	
Nr rejestrowy ⁽⁸⁾	Nr rejestrowy ^(8,8)	Nr rejestrowy ⁽⁸⁾	
NIP ⁽⁹⁾	NIP ^(9,9)	NIP ⁽⁹⁾	
Posiadacz odpadów, któremu należy przekazać odpad ⁽¹⁰⁾			
Rodzaj procesu przetwarzania, któremu powinien zostać poddany odpad ⁽¹⁾			
Wniosek o wydanie dokumentu potwierdzającego unieszkodliwienie zakaznych odpadów medycznych lub zakaznych odpadów weterynaryjnych ⁽²⁾		TAK ☐ NIE ☐	
Kod odpadu ⁽⁵⁾	Rodzaj odpadu ⁽⁵⁾		
Data/miesiąc ^{(4),(15)}	Masa przekazanych odpadów [Mg] ⁽¹⁰⁾	Numer rejestracyjny pojazdu, przyczepy lub naczepy ^{(6),(17)}	Numer certyfikatu oraz numery pojemników ⁽¹⁾
Potwierdzam przekazanie odpadu		Potwierdzam przyjęcie odpadu	
data i podpis ⁽¹⁹⁾	data i podpis ⁽¹⁹⁾	data podpis ⁽¹⁹⁾	

Objaśnienia:

- 1) Numer jest nadawany przez posiadacza odpadów, który przekazuje odpad.
- 2) Podać imię i nazwisko lub nazwę podmiotu oraz adres zamieszkania lub siedziby.
- 3) W przypadku odpadów komunalnych do wypełnienia karty przekazania odpadów jest obowiązany podmiot, który uzyskał wpis do rejestru określonego w art. 9b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2018 r. poz. 1454, z późn. zm.). Kartę przekazania odpadów należy wypełnić osobno dla każdej gminy, z której odpady są odbierane.
- 4) Dotyczy posiadacza odpadów transportującego odpady.
- 5) W przypadku gdy odpad jest transportowany kolejno przez dwóch lub więcej prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów, w oznaczonych rubrykach należy podać wymagane dane i podpisy wszystkich transportujących odpad z zachowaniem kolejności transportowania odpadu.
- 6) W przypadku władających powierzchnią ziemi, na której komunalne osady ściekowe są stosowane zgodnie z art. 71 i art. 96 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2019 r. poz. 701, z późn. zm.), należy podać imię i nazwisko oraz adres zamieszkania.
- 7) Podać adres miejsca prowadzenia działalności. W przypadku prowadzenia działalności w zakresie obiektów liniowych, o których mowa w art. 3 pkt 3a ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2018 r. poz. 1202, z późn. zm.), oraz w przypadku wykonywania usług, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 32 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, należy wpisać nazwę województwa i gminy, na terenie których są wytwarzane odpady w związku z prowadzoną działalnością w zakresie ww. obiektów liniowych lub świadczeniem ww. usług. W przypadku podmiotu, który uzyskał wpis do rejestru określonego w art. 9b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, należy podać nazwę województwa i gminy.
- 8) O ile dotyczy. Podać numer rejestrowy, o którym mowa w art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.
- 9) O ile posiada.
- 10) Podać imię i nazwisko lub nazwę oraz adres, pod który należy dostarczyć odpad.
- 11) Dotyczy stacji demontażu w przypadku przekazywania odpadów powstałych w wyniku demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji innemu posiadaczowi odpadów oraz zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych przeznaczonym do czasowego składowania odpadów rtęci metalicznej przekazującego te odpady do dalszego unieszkodliwienia, należy podać symbol R lub D. Symbole R określają procesy odzysku zgodnie z załącznikiem nr 1 do ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Symbole D określają procesy unieszkodliwiania odpadów zgodnie z załącznikiem nr 2 do ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.
- 12) Dotyczy wyłącznie wytwórcy zakaźnych odpadów medycznych lub zakaźnych odpadów weterynaryjnych przekazującego te odpady do unieszkodliwienia w spalarni odpadów. W przypadku gdy wytwórca zakaźnych odpadów medycznych lub zakaźnych odpadów weterynaryjnych przekazuje odpady zbierającemu, który uzyskał zezwolenie, o którym mowa w art. 23 ust. 4 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, należy sporządzić osobny wniosek o wydanie dokumentu potwierdzającego unieszkodliwienie i przekazać go do spalarni odpadów.
- 13) Zgodnie z katalogiem odpadów określonym w przepisach wydanych na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.
- 14) W przypadku odpadów niebezpiecznych podać każdą datę przekazania odpadu.
- 15) Karta może być stosowana jako jednorazowa karta przekazania odpadów lub jako zbiorcza karta przekazania odpadów obejmująca odpad danego rodzaju przekazywany łącznie w czasie jednego miesiąca kalendarzowego, za pośrednictwem tego samego transportującego odpady, temu samemu posiadaczowi odpadów.
- 16) Podać masę odpadów z dokładnością do trzeciego miejsca po przecinku dla odpadów niebezpiecznych oraz innych niż niebezpieczne. W przypadku gdy masa odpadów jest mniejsza niż 1 kg, należy podać masę w zaokrągleniu do 0,001 Mg.
- 17) Dotyczy odpadów niebezpiecznych.
- 18) W przypadku posiadacza odpadów przekazującego odpady rtęci metalicznej do czasowego składowania na składowisku odpadów niebezpiecznych przeznaczonym do czasowego składowania odpadów rtęci metalicznej oraz w przypadku zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych przeznaczonym do czasowego składowania odpadów rtęci metalicznej przekazującego te odpady do dalszego unieszkodliwienia, należy podać numer certyfikatu oraz numery pojemników.
- 19) Nie dotyczy dokumentu opatrzonego bezpiecznym podpisem elektronicznym.

Załącznik nr 7

**REGULAMIN UDZIELANIA DOTACJI CELOWEJ NA DOFINANSOWANIE
INWESTYCJI SŁUŻĄCYCH OCHRONIE ŚRODOWISKA, POLEGAJĄCYCH NA
USUWANIU ODPADÓW NIEBEZPIECZNYCH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
Z TERENU NIERUCHOMOŚCI POŁOŻONYCH NA TERENIE GMINY
KOLBUSZOWA**

§ 1

1. Regulamin udzielania dotacji celowej na dofinansowanie inwestycji służących ochronie środowiska, polegających na usuwaniu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest z nieruchomości położonych na terenie Gminy Kolbuszowa, zwany dalej Regulaminem, określa zasady udzielania dotacji celowej na dofinansowanie kosztów inwestycji służących ochronie środowiska, polegających na usuwaniu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest z terenu nieruchomości położonych na terenie Gminy Kolbuszowa.
2. Udzielenie dotacji ma na celu wspomaganie realizacji założeń „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Kolbuszowa na lata 2025 – 2032”, którego nadrzędnym celem jest eliminacja czynników powodujących negatywne skutki zdrowotne u mieszkańców oraz likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

§ 2

1. Dofinansowaniu podlegają koszty realizacji przedsięwzięć związanych z usuwaniem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest:
 - a) demontaż,
 - b) zbieranie (odbiór),
 - c) transport,
 - d) unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest.
2. O dofinansowanie o którym mowa w § 2 ust. 1 niniejszego Regulaminu ubiegać się mogą osoby fizyczne będące właścicielami, współwłaścicielami lub zarządcami budynków zlokalizowanych na terenie Gminy Kolbuszowa oraz wspólnoty mieszkaniowe w części, w której właścicielami są osoby fizyczne.
3. Dofinansowanie nie obejmuje osób fizycznych i wspólnot mieszkaniowych, które otrzymały dofinansowanie z innych środków publicznych na prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z budynku objętego dofinansowaniem na podstawie niniejszego Regulaminu.
4. Osoby fizyczne i wspólnoty mieszkaniowe mogą zlecić prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest tylko wykonawcy, który spełnia wymogi prawne, związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest, a w szczególności posiada decyzję odpowiedniego organu zatwierdzającą program gospodarki odpadami w zakresie odpadów zawierających azbest.
5. Dofinansowaniu nie podlegają koszty związane z zastąpieniem usuniętych wyrobów zawierających azbest innymi materiałami budowlanymi (wykonanie nowego pokrycia dachowego).

6. Realizacja dotacji dokonywana będzie poprzez organizację, w drodze przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych, przez Gminę Kolbuszowa fizycznego demontażu, odbioru, transportu i utylizacji wyrobów zawierających azbest – za pomocą wykonawców – wykwalifikowanych podmiotów, posiadających stosowne zezwolenia, zajmujących się demontażem, odbiorem, transportem i utylizacją wyrobów zawierających azbest.
7. W przypadku udzielenia dotacji na demontaż, przygotowanie do odbioru, transport i zagospodarowanie odpadów zawierających azbest wysokość dofinansowania wyniesie maksymalnie 50% tych kosztów.

§ 3

1. W celu ubiegania się o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w § 2 ust. 1 niniejszego Regulaminu, należy złożyć „Wniosek o udzielenie dotacji celowej na dofinansowanie inwestycji polegających na usuwaniu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest z nieruchomości położonych na terenie Gminy Kolbuszowa” (Załącznik do Regulaminu). Wnioski należy składać do Burmistrza Kolbuszowej, ul. Obrońców Pokoju 21, 36–100 Kolbuszowa.
2. Do wniosku należy dołączyć następujące dokumenty:
 - a) Oświadczenie Wnioskodawcy, że prace związane z demontażem odpadów zawierających azbest i przygotowaniem ich do odbioru zostaną przeprowadzone zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami
 - b) Oświadczenie Wnioskodawcy o niekorzystaniu z innej dotacji pochodzącej ze środków publicznych na prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z budynku objętego dofinansowaniem
 - c) Informację o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania lub Informację o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystywanie zostało zakończone.
3. Złożone wnioski będą rejestrowane.
4. Wnioski, po stwierdzeniu ich kompletności będą rozpatrywane według kolejności ich wpływu oraz stopnia pilności usunięcia i unieszkodliwienia wyrobów zawierających azbest, do wyczerpania się środków przeznaczonych na realizację zadań w danym roku kalendarzowym.
5. W przypadku stwierdzenia niekompletności wniosku, Wnioskodawca wezwany zostanie do jego uzupełnienia w terminie do 7 dni od dnia otrzymania wezwania.
6. W przypadku wpłynięcia większej liczby wniosków na kwotę przekraczającą wielkość środków przewidzianych w danym roku w budżecie na ten cel, decyzje o dotacji będą realizowane w pierwszej kolejności w następnym roku kalendarzowym.

§ 4

1. Złożenie kompletnego wniosku o udzielenie dotacji celowej na dofinansowanie inwestycji polegających na usuwaniu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest z nieruchomości położonych na terenie Gminy Kolbuszowa traktowane będzie jako przyjęcie przez Wnioskodawcę warunków udzielenia dotacji oraz zgodę dla Wykonawcy robót na wejście w teren celem odbioru przygotowanej partii odpadów zawierających azbest lub demontażu w przypadku udzielenia dotacji na ten cel.

Załącznik do Regulaminu

....., dnia
miejsowość

**Burmistrz Kolbuszowej
ul. Obrońców Pokoju 21
36–100 Kolbuszowa**

W N I O S E K

o udzielenie dotacji celowej na dofinansowanie inwestycji polegających na usuwaniu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest z nieruchomości położonych na terenie Gminy Kolbuszowa

1. Dane wnioskodawcy

Imię i Nazwisko:

Adres zamieszkania:

.....

Telefon kontaktowy ¹⁾:

2. Lokalizacja inwestycji

Adres, na którym *zostanie / został* przeprowadzony *demontaż pokrycia dachowego / usunięcie materiału** zawierającego azbest:

.....

Nr działki:

Tytuł prawny wnioskodawcy do nieruchomości:

3. Rodzaj i ilość odpadów zawierających azbest

a) Rodzaj wyrobu zawierającego azbest:

b) Szacunkowa ilość wyrobu zawierającego azbest przeznaczonego do utylizacji:

c) Przewidywany termin prowadzenia prac demontażowych:

d) Miejsce, z którego usuwany będzie azbest: *budynek mieszkalny / budynek gospodarczy / garaż / inne** oraz rodzaj powierzchni: *pokrycie dachowe / elewacja / inne**

Oświadczam, że zapoznałem/am* się z Zasadami udzielania dotacji celowej na dofinansowanie inwestycji polegających na usuwaniu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest z nieruchomości położonych na terenie Gminy Kolbuszowa.

.....
Podpis wnioskodawcy

Załączniki:

– Oświadczenie Wnioskodawcy, że prace związane z demontażem odpadów zawierających azbest i przygotowaniem ich do odbioru zostaną przeprowadzone zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami

- Oświadczenie Wnioskodawcy o niekorzystaniu z innej dotacji pochodzącej ze środków publicznych na prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z budynku objętego dofinansowaniem
- Informację o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania lub Informację o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystywanie zostało zakończone
- Rysunek lub mapa określającą usytuowanie budynku na nieruchomości, z którego będzie usuwany azbest.

**Niepotrzebne skreślić*

Mając na uwadze art. 13 ust. 1 i 2 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych) informujemy, że Administratorem danych osobowych przetwarzanych w Urzędzie Miejskim w Kolbuszowej/Gminie Kolbuszowa z siedzibą przy ul. Obrońców Pokoju 21, 36-100 Kolbuszowa jest: Burmistrz Kolbuszowej, z którym można skontaktować się pisemnie na adres siedziby, za pośrednictwem adresu e-mail: burmistrz@kolbuszowa.pl lub telefonicznie pod nr tel. 17/2271333 (wew.252). Administrator wyznaczył Inspektora Ochrony Danych, z którym może się Pani/Pan skontaktować za pośrednictwem adresu e-mail: rodo@kolbuszowa.pl lub operatora pocztowego, kierując korespondencję na adres siedziby administratora. Więcej informacji znajduje się na stronie internetowej BIP urzędu: bip.kolbuszowa.pl w zakładce RODO – klauzule informacyjne – Referat Gospodarki Odpadami Komunalnymi; na stronie internetowej urzędu: www.kolbuszowa.pl oraz w siedzibie Administratora.

Potwierdzam, że zapoznałam/łem się z klauzulą informacyjną o przetwarzaniu danych osobowych.

.....
(podpis wnioskodawcy/ów)

....., dnia
miejsowość

.....
Imię i nazwisko

.....

.....

.....
Adres

OŚWIADCZENIE

Oświadczam, że prace związane z demontażem i zabezpieczeniem pokrycia dachowego zawierającego azbest z budynku położonego pod adresem:

.....

.....,

będącego własnością

– zostały / zostaną* wykonane zgodnie z Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71 poz. 649 ze zm.).

.....
Podpis składającego oświadczenie

**Niepotrzebne skreślić*

....., dnia

.....
Imię i nazwisko

.....
miejscowość

.....

.....

.....
Adres

OŚWIADCZENIE

Oświadczam, że nie korzystałem/am z innej dotacji pochodzącej ze środków publicznych na prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z budynku położonego pod adresem,
.....,
będącego własnością

.....
Podpis składającego oświadczenie

INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾ I MIEJSCU ICH WYKORZYSTYWANIA

1. Miejsce, adres, nr działki:
2. Właściciel/zarządca/użytkownik^{*)}:
 - a) osoba prawna - nazwa, adres
 - b) osoba fizyczna - imię, nazwisko i adres
3. Tytuł własności:
4. Nazwa, rodzaj wyrobu²⁾
5. Ilość (m², tony)³⁾ do utylizacji:
6. Pozostała ilość wyrobu do utylizacji z innych budynków pod wskazanym adresem (m², tony):
7. Przydatność do dalszej eksploatacji⁴⁾
8. Przewidywany termin usunięcia wyrobu:
 - a) okresowej wymiany z tytułu zużycia wyrobu⁵⁾:
 - b) całkowitego usunięcia niebezpiecznych materiałów i substancji:
9. Rysunek lub mapa określającą usytuowanie na nieruchomości budynku, z którego będzie usuwany azbest⁶⁾ (załączyć do niniejszego wniosku).

.....
(podpis, data)

Objaśnienia:

^{*)} Niepotrzebne skreślić.

¹⁾ Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.

²⁾ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie nie wymienione, w tym papier i tektura.

³⁾ Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, pomiar z natury).

⁴⁾ Według "Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest" - załącznik nr 1 do rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest.

⁵⁾ Na podstawie corocznego rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny.

⁶⁾ Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjnym terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest.

KARTA INFORMACYJNA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾ I MIEJSCU ICH WYKORZYSTYWANIA

1. Miejsce, adres, nr działki:
-
2. Właściciel/zarządca/użytkownik^{*)}:
- a) osoba prawna - nazwa, adres
-
- b) osoba fizyczna - imię, nazwisko i adres
-
3. Telefon kontaktowy:
4. Tytuł własności:
-
5. Nazwa, rodzaj wyrobu²⁾:
-
6. Pozostała ilość wyrobu do utylizacji z budynków pod wskazanym adresem (m², tony):
-
7. Przydatność do dalszej eksploatacji⁴⁾:
8. Przewidywany termin usunięcia wyrobu:
9. **Rysunek lub mapa określająca** usytuowanie na nieruchomości budynku, z którego będzie usuwany azbest⁶⁾ (załączyć do niniejszego wniosku).

.....
(podpis, data)

Objaśnienia:

*) Niepotrzebne skreślić.

1) Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.

2) Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie nie wymienione, w tym papier i tektura.

3) Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, pomiar z natury).

4) Według "Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest" - załącznik nr 1 do rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest.

- ⁵⁾ Na podstawie corocznego rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny.
- ⁶⁾ Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjnym terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest.